

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВЛАДА
05 Број: 021-7086/2022
9. септембар 2022. године
Београд

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
НАРОДНА СКУПШТИНА
БЕОГРАД

ПРИМЉЕНО: 09.09.2022

Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
01	02-17	49	/22

ПРЕДСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

БЕОГРАД

Поштовани,

Влада предлаже председнику Народне скупштине да, у складу са чланом 119. ст. 2, 4. и 6. Пословника Народне скупштине („Службени гласник РС”, број 20/12 – пречишћен текст) сазове Посебну седницу Народне скупштине, на којој ће се народним посланицима обратити председник Републике Александар Вучић и на којој ће бити разматран Извештај о преговарачком процесу са Привременим институцијама самоуправе у Приштини од 15. јуна 2021. године до 1. септембра 2022. године, који се доставља у прилогу.

С поштовањем,

ПРЕДСЕДНИК

4100322.004/20

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВЛАДА**

**КАНЦЕЛАРИЈА ЗА КОСОВО И МЕТОХИЈУ
И
КАНЦЕЛАРИЈА ЗА КООРДИНАЦИОНЕ ПОСЛОВЕ
У ПРЕГОВАРАЧКОМ ПРОЦЕСУ СА ПРИВРЕМЕНИМ
ИНСТИТУЦИЈАМА САМОУПРАВЕ У ПРИШТИНИ**

**ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГОВАРАЧКОМ ПРОЦЕСУ
СА ПРИВРЕМЕНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА
САМОУПРАВЕ У ПРИШТИНИ
ОД 15. ЈУНА 2021. до 1. СЕПТЕМБРА 2022. године**

Београд, 1. септембар 2022. године

САДРЖАЈ

I Увод	3
II Ангажовање у преговарачком процесу - активности	14
III Активности у оквиру припреме и реализације преговора.....	16
Заједница српских општина	16
Полиција	18
Правосуђе	20
Енергетика.....	22
Телекомуникације.....	27
Европске интеграције.....	28
Катастар	28
Матичне књиге.....	30
Царински печат	30
Дипломе	31
Слобода кретања.....	32
Регионално представљање	37
Интегрисано управљање прелазима (<i>IBM</i>)	38
Званичне посете и официри за везу	40
Наплата царине	41
Развојни фонд за тзв. север Косова.....	42
Осигурање возила	42
Слободна трговина	43
Мост и „Парк мира“ у Косовској Митровици	44
Цивилна заштита	45
Споразуми и дијалог привредних комора	46
Транспорт опасног терета.....	46
Нестала лица	47
IV Збирни преглед постигнућа рада Канцеларија.....	49

Преговарачки процес са Привременим институцијама самоуправе у Приштини

I Увод

У складу са политиком очувања мира и стабилности и поштовања свих обавеза, Влада Републике Србије је и током овог извештајног периода континуирано улагала велике напоре да приштинске једностране активности не угрозе безбедност нашег народа на простору Аутономне Покрајине Косово и Метохија (у даљем тексту: „АП КиМ“), а посебно у њеном северном делу. Сходно томе, српска страна се све време искрено залагала да се Дијалог учини фактором мира, безбедности и стабилности, као и средством промовисања унапређења живота обичних људи. Подсећања ради, управо то су циљеви Дијалога постављени 9. септембра 2010. године Резолуцијом Генералне Скупштине Уједињених нација (*A/RES/64/298*), којом је процес нормализације односа између Београда и Приштине поверен ЕУ као посредничкој страни.

Нажалост, конструктиван ангажман Београда ни овога пута није наишао на адекватан одговор друге стране. Услед тога, ни током овог извештајног периода није дошло до промене негативних трендова, који су у оквиру Дијалога посебно наглашени од 2018. године.¹ Штавише, у претходних 14 месеци током 2021. и 2022. године дошло је до истинске кулминације дугогодишње кризе Дијалога, коју су системски и циљано генерисале све досадашње власти Привремених институција самоуправе у Приштини (у даљем тексту: „ПИС у Приштини“). Иако се такав расплет умногоме могао наслутити већ након почетних екстремних антисрпских изјава владе ПИС у Приштини под вођством Аљбина Куртија, основано се може оценити да су активности те владе у протеклом раздобљу превазишле и најпесимистичнија очекивања.

У том контексту, ПИС у Приштини су и током овог извештајног периода фактички наставиле да симулирају своје учешће у Дијалогу, док су у реалности спроводиле политику изазивања тензија и сукоба, тј. политику рушења Дијалога. Опредељење за наставак и интензивирање ове стратегије готово свих претходних влада ПИС у Приштини, првенствено је резултат чињенице да се оне до сада никада нису суочиле са озбиљнијим међународним последицама свог конфронтирајућег и агресивног деловања. Тај приступ је у великој мери мотивисан и тежњом ПИС у Приштини да симулираним учешћем у преговарачком процесу по могућству прибаве легитимизацију својих једностраних поступака, а да за пратеће последице свог чињења пред међународном јавношћу пребацују кривицу на српску страну. Оцену о неискреном учешћу ПИС у Приштини у основи најречитије потврђује чињеница да је и током протеклих 14 месеци Дијалог у суштини остао само средство за управљање безбедносним кризама које покреће приштинска страна, упркос формално неспорним резултатима и доста високом интензитету активности које су реализоване у оквиру тог процеса.

Када је реч о квантитативним показатељима одвијања Дијалога, у овом раздобљу одржано је укупно 17 састанака у оквиру Дијалога, од којих су три одржана

¹ ПИС у Приштини су 2018. године предузеле низ драстичних поступака усмерених на потпуно урушавање Дијалога, који, између осталог, обухватају покретање дискриминаторног „царинског рата“ против српске робе која се допрема на КиМ, као и брутално кршење Резолуције СБ УН 1244 (1999) кроз нелегалну одлуку о стварању тзв. ОС Косова.

на високом политичком нивоу², седам на нивоу главних преговарача у техничком Дијалогу³, док је осам састанака реализовано на експертском нивоу – у оквиру Радне групе која је оформљена у оквиру Дијалога договореним Закључцима од 30. септембра 2021. године, са задатком да у року од шест месеци размотри могућности за проналажење предлога трајног решења за питање регистарских таблица. Такође су закључени и аранжмани из области енергетике и слободе кретања по питању регистарских таблица, што представља несумњив квантитативни помак ако се има у виду да је последњи споразум између две стране формално био закључен 2017. године. Осим тога, 27. августа 2022. године је постигнут важан усмени договор по питању личних карата из области слободе кретања, којим је одбрањено право Срба и других грађана АП КиМ да при уласку и изласку из Покрајине несметано могу да користе личне карте издате од стране Републике Србије.

Поред наведених питања, на састанцима у Дијалогу је разматран изузетно широк спектар проблематичних области, при чему је српска страна на почетку сваког од сусрета примарно захтевала да се неодложно започне процес доследне имплементације сета споразума који ПИС у Приштини налажу формирање Заједнице српских општина у Покрајини (у даљем тексту: „ЗСО“). Мимо тога, две стране су формално разговарале о питањима несталих лица, мерама изградње поверења, регионалног представљања и приштинског кршења одредаба споразума из области правосуђа и *IBM*.

У квалитативном смислу, један од најзначајнијих резултата Дијалога током протеклог периода свакако је договор о Мапи пута за имплементацију енергетских споразума из 2013. и 2015. године (у даљем тексту: „Мапа пута“). Београд је кроз овај документ осигурао све виталне интересе српске стране, укључујући осигурање сигурног снабдевања и достизање пуне енергетске независности севера КиМ. Најпосле, Мапа пута закључена је првенствено захваљујући умећу, конструктивности и проактивности Београда, који је склапањем иницијалног споразума о пословној сарадњи између српске компаније „Електросевер“ (ћерке-фирме Електропривреде Србије) и турског *KEDS* 9. јуна 2022. године успео да превазиђе бројне опструкције које је Приштина годинама постављала за имплементацију оног дела енергетских споразума из 2013. и 2015. године који су у интересу српске стране.

Други значајан резултат Дијалога у протеклих 14 месеци остварен је постизањем Закључака по питању регистарских таблица, које су главни преговарачи на техничком нивоу усагласили 30. септембра 2021. године. Тим договором деескалирана је изузетно озбиљна безбедносна криза коју су системски иницирале ПИС у Приштини, претходним једностраним укидањем статусно-неутралних „КС“ регистарских таблица годину дана пре споразумима договореног термина за наставак разговора о овом питању, а коју су непосредно покренуле у септембру 2020. године покушајем

² Састанци у формату Дијалога на високом политичком нивоу у Бриселу одржани су 15. јуна 2021. године, 19. јула 2021. године и 18. августа 2022. године. Осим ових састанака, формат високог политичког нивоа се, изван формалних оквира бриселског процеса, састао током извештајног периода и 4. маја 2022. године у Берлину. Том приликом, немачки савезни канцелар организовао је радну вечеру, на којој су највиши представници Београда и Приштине, као и СП ЕУ за Дијалог Београда и Приштине разговарали о наставку Дијалога.

³ Састанци на нивоу главних преговарача у техничком Дијалогу одржани су у Бриселу: 7. јула 2021. године, 7/8. септембра 2021. године, 29/30. септембра 2021. године, 16. новембра 2021. године, 21. априла 2022. године, 13. маја 2022. године и 21. јуна 2022. године.

једностраног увођења „привремених регистарских таблица“ ПИС у Приштини (У даљем тексту: „ПРОБА таблице“). Текстом Закључака од 30. септембра 2021. године, српска страна је у формалном смислу елиминисала негативне аспекте Споразума из 2011. године. Конкретно, Закључцима од 30. септембра 2021. године је за сва возила обе стране – без икаквог изузетка – уведен режим „налепница“ (тзв. „стикера“). Примена тог режима је текстом наведеног документа прописана као привремена мера која ће трајати све док се Дијалог на високом нивоу не сагласи око трајног решења.

На тај начин, као и стављањем налепница на возила са српским таблицама које носе ознаке градова и општина на КиМ, Приштина је признала легалност „КМ“⁴ таблица до проналаска трајног решења. Међутим, покрајинске власти су убрзо сагледале колико је текст Закључака неповољан са становишта њихових интереса, те су свега неколико месеци по њиховом закључењу почеле да прете једностраним кршењем овог договора кроз укидање „КМ“ таблица Републике Србије. Због тога, и то упркос чињеници да режим „налепница“ у пракси све време функционише без икаквих проблема, ПИС у Приштини су га 29. јуна 2022. године брутално прекршиле доношењем одлуке о тзв. пререгистрацији КМ таблица на „РКС“ регистарске ознаке које нису статусно-неутралне. Тиме су по свој прилици срушиле тај, суштински значајан, резултат Дијалога у протеклом периоду и практично га трансформисале у нову, текућу, безбедносну кризу на северу Покрајине.

Систематичност приштинских опструкција да се постигне евентуално решење које би водило нормализацији односа Београда и Приштине се током овог извештајног периода најјасније очитовала у разговорима о решавању проблема несталих. Наиме, након што је српска страна на почетку процеса у целости прихватила статусно-неутрални и објективно избалансирани предлог Декларације коју је по овом питању формулисала ЕУ, Приштина је почела да инсистира да се у текст документа дода категорија несталих која се означава као „*enforced disappearances*“.

Суштински, Приштина је увођењем ове језичке конструкције покушала да спречи усвајање документа о несталим лицима знајући да ће за Београд она бити апсолутно неприхватљива. Термин „*enforced disappearances*“ стриктно је дефинисан Декларацијом Генералне Скупштине УН о заштити свих лица од присилних нестанака (*Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance; A/RES/47/133*) и Међународном конвенцијом за заштиту свих лица од присилних нестанака (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance*). Према тим документима, за „*enforced disappearance*“ су искључиво одговорне државе, па би Република Србија хипотетичким прихватањем овог захтева постала непосредно одговорна за све случајеве присилно несталих лица током сукоба на АП КиМ. То јест, она би формално-правно по аутоматизму била одговорна за све нестанке и масакре Срба и других особа које је на АП КиМ извршила тзв. ОВК – пошто су према поменутој декларацији и конвенцији искључиво државе одговорне за злочин дефинисан као „*enforced disappearance*“. Имајући у виду да је овакав захтев ПИС у Приштини увредљив и апсурдан, српска страна наставља да снажно инсистира да ЕУ посредници у наредном периоду покажу снажније вођство и подстакну приштинске власти да

⁴ Термин „КМ“ таблица је заједнички назив за табlice које издају измештене полицијске управе МУП на Косову и Метохији: „PR“, „KM“, „PZ“, „GL“, „UR“, „PE“ и „DA“.

прекину са политизацијом овог питања – чиме непотребно продужавају патњу породица несталих лица.

Међутим, требало би нагласити да суштински проблеми Дијалога не могу се решити уколико ЕУ не покаже спремност да, као гарант свих постигнутих договора, изврши одлучујући притисак на ПИС у Приштини да без одлагања изврше преузете обавезе када се ради о имплементацији поменутог, кључног, сета споразума који регулишу формирање ЗСО. Београд је сваки састанак у оквиру Дијалога започињао управо захтевом за хитним покретањем овог питања и исцрпним образложењима свих последица које настају игнорисањем овог централног питања процеса нормализације односа. Иако по овом питању поново није било суштинског напретка, огромни напори Београда да га покрене и формално стави на дневни ред преговора су крајем извештајног периода резултирали одређеним позитивним помацима у деблокирању процеса формирања ЗСО.

Ти позитивни помаци су се јавно очитовали првенствено кроз одлучније јавно ангажовање посредничке и других заинтересованих страна да ставе до знања Приштини да ће у наредном периоду морати да изврше свој део обавеза у процесу формирања ЗСО. У вези са тим, српска страна ће наставити ангажовање у том правцу и на свим састанцима на високом и техничком нивоу инсистираће на неопходности хитног формирања ЗСО тачно онако како је прописано Првим споразумом, Планом имплементације Првог споразума, као и споразумима под називом Делокруг рада и мандат Управљачког тима за успостављање ЗСО и Општим принципима из 2015. године. Сада, а нарочито у контексту још увек актуелне безбедносне ескалације коју је Приштина генерисала у Покрајини, сасвим је јасно да без решавања питања формирања ЗСО даљи разговори о осталим темама из бриселског дијалога губе сваки смисао.

У том контексту, Београд је током извештајног периода указивао свим другим заинтересованим странама да без формирања ЗСО реално није могуће да истински заживи ни било који други институционални аранжман у Покрајини, који је закључен у оквиру Дијалога. То се директно односи на формално именовање регионалног команданта полицијског Директората КП Север, што је само један од већ поменутих, озбиљних проблема у примени споразума који регулишу питање полиције. Индиректно, односи се на све горуће и хроничне проблеме у областима правосуђа, слободе кретања, ИБМ и свих других институционалних аранжмана који „на терену“ једноставно не могу да заживе и учврсте се без снажног политичког ауторитета и подршке институционалних капацитета ЗСО.

У исто време, Београд је наставио да указује на важност успостављања ЗСО и у контексту проблема који још увек нису разматрани у Дијалогу, али чије отварање ће у једном тренутку неминовно морати да дође на дневни ред. Ради се о тзв. новим темама, чије одлагање решавања умногоме усложњава ионако велике проблеме који су дуже време присутни у тим областима. Као и сваки пут до сада, Београд је током овог извештајног периода посебно акцендовао потребу хитног отварања разговора о питању више од 212,000 ИРЛ којима је и даље суштински онемогућен повратак на своја огњишта на Косову и Метохији. У том смислу, ЕУ посредницима је током маја 2022. године и формално предат исцрпан и обиман списак принципа за које Београд сматра да се морају наћи у основи решења за ово питање у оквиру Дијалога.

У сваком случају, Београд је у тешким околностима уложио максималан труд да оствари значајне резултате и целовито заштити положај Срба и осталих неалбанаца на АП КиМ, али и виталне државне и националне интересе у Покрајини. У достизању тих циљева, а учествујући у преговарачком процесу са ПИС у Приштини и предузимајући мере и поступке из својих надлежности, канцеларије и сви други надлежни државни органи су се у потпуности руководили и придржавали свих принципа за вођење преговора са ПИС у Приштини, које је Народна Скупштина Републике Србије дефинисала 2013. године у оквиру Резолуције о основним принципима за политичке разговоре са ПИС на Косову и Метохији ("Службени гласник РС", бр. 4/2013). У истом оквиру је могуће објективно сагледати и зашто је Београд током овог раздобља претпостављао употребу једне групе инструмената државне политике појединим инструментима који би се наизглед чинили прикладнији као одговор на свеукупно незабележено угрожавање права Срба од стране покрајинских органа привремене самоуправе.

Када говоримо о угрожавању Срба током протеклог извештајног периода, најпре би требало истаћи да је деловање актуелних власти ПИС у Приштини непобитно довело до драстичног увећања нетрпељивости Албанаца према Србима у Покрајини. Примаран узрок за то је готово непрекидно портретисање српског фактора као реметилачког и малигног чиниоца повезаног са некаквим међународним заверама против тзв. „Косова“. Као логична последица тог лажног наратива и јачања анимозитета према Србима, које су промовисали највиши функционери ПИС у Приштини, током овог извештајног периода драстично је повећан интензитет институционалног, политичког и физичког насиља према Србима, њиховој имовини, али и према СПЦ и верско-културно-историјским споменицима српског народа на КиМ.

Конкретно, у протеклом раздобљу забележено је укупно 158 етнички мотивисаних инцидената против Срба и СПЦ у Покрајини, што гледано у односу на истоветне временске периоде пре доласка на власт Аљбина Куртија представља просечно повећање од готово 50 процената.⁵ При томе је посебно забрињавајуће што су жртве тог, по правилу, некажњеног деловања све учесталије социјално и старосно најрањивије групе српског становништва. Ради се о женама, старим људима и деци, што илустративно говори о свеукупном положају у којем се налази српски народ на простору АП КиМ. У том смислу, континуирано гажење њихових елементарних људских права и институционално насиље које над њима спроводи актуелна власт у Приштини је током овог извештајног периода попримило размере које се по природи и обиму основано могу окарактерисати као брутална етнички мотивисана дискриминација у циљу прогона и исељавања Срба са АП КиМ.

У приказу најважнијих поступака ПИС у Приштини против Срба, који су до краја извештајног периода готово сасвим обесмислили читав Дијалог, најпре би требало указати да је Приштина већ у септембру 2021. године спровела први озбиљан атак на њихова елементарна права на живот и здравље. То реализовала кроз почетак

⁵ Примера ради, 2011. године забележено је 128, а 2012. године 135 таквих случајева. Број је драстично опао након покретања политичког Дијалога, па је тако током 2013. године забележено 94, 2014. године 55, 2015. године 62, 2016. године 99, 2017. године 78, 2018. године 85, 2019. 125, а 2020. године 71.

опструкције допреме лекова здравственим установама и болницама које функционишу у систему Републике Србије на подручју АП КиМ. Упркос снажном деловању Београда према ЕУ посредницима, у оквиру којих је посредничкој страни упућено 5 писаних захтева за решавање овог проблема, а потом достављена целокупна документација (преведена на енглески језик) која доказује антицивизацијско поступање Приштине, овај проблем није решен до тренутка закључења овог извештаја.

Недуго после спречавања достављања лекова српским болницама, крајем септембра 2021. године, Приштина је пуних 12 дана покушавала да, кроз бруталну демонстрацију силе и застрашивање, одврати Србе од права на миран протест против њених нелегалних једностраних мера које се тичу увођења ПРОБА таблица за возила која долазе из централне Србије на АП КиМ. Непосредно након што је та криза окончана поменути Закључцима од 30. септембра 2021. године – којим су делегитимисани њени каснији захтеви за укидањем српских регистарских таблица са ознакама градова на АП КиМ – Приштина је поново 13. октобра 2021. године посегла за употребом ватреног оружја против мирних српских демонстраната на северу АП КиМ.

Подсећања ради, том приликом је ватреним оружјем са леђа тешко рањен један грађанин (Срећко Софронијевић), док је нешто лакше повређено више од 10 грађана српске националности који су учествовали у мирним протестима. Природу и мотиве овог ничим изазваног насиља Приштине у потпуности открива чињеница да је бојева муниција њених параполицијских снага испаливана чак и у правцу стамбених објеката. Чистом срећом избегнута је трагедија, јер је током акције застрашивања становништва у Звечану погођен и породични дом у којем се налазила тромесечна беба.

Овај низ институционалног насиља се током извештајног периода наставио одузимањем Србима на АП КиМ елементарних политичких и грађанских права да гласају на јануарском референдуму о изменама Устава Републике Србије, а потом и на српским парламентарним и председничким изборима у априлу 2022. године. Та политичка агресија ПИС у Приштини је превазишла све досадашње атакe на политичка права Срба, а њихова примарна намера у овом случају је била „пресецање“ веза Срба из Покрајине са правно-политичким системом државе Србије у којој живе. У том смислу, требало би нагласити да је Београд правовремено ангажовао апсолутно све капацитете, и у деловању према УНМИК, ЕУ, ОЕБС и другим релевантним чиниоцима настојао да обезбеди да се ПИС у Приштини одврате од таквог поступања.

Када је постало очито да покрајинске власти неће одустати од своје намере да онемогуће Србе са АП КиМ да остваре своја бирачка права као грађани Републике Србије, Београд је у изузетно кратком року и у складу са релевантним законима Републике Србије створио све услове како би сви грађани Републике Србије са АП КиМ могли да искористе своје гласачко право на поменутом референдуму и изборима. Пошто су Срби са АП КиМ упркос намерама Приштине масовно гласали на привремено измештеним бирачким местима у централном делу земље, приштински план је у потпуности пропао. Штавише, снажна активност Београда по овом питању је на крају резултирала неподељеном, формалном и јавном, осудом ПИС у Приштини од стране читаве међународне заједнице. Из те перспективе, посебно је било важно што је Београд успео да српску позицију представи на такав начин да су се ПИС у Приштини

по први пут суочиле и са осудом од стране многих субјеката који су признали једнострано проглашену независност тзв. Косова. Домете тог ангажмана ипак је ограничила чињеница да осуда тих субјеката није била праћена конкретним активностима које би онемогућиле реализацију поменутих приштинских одлука.

У условима сталних претњи, и терора над Србима кроз покушај криминализације српских лидера са АП КиМ, онемогућавања обављања верских обреда и етнички мотивисаних хапшења на основу лажних оптужница за ратне и друге злочине, ПИС у Приштини су недуго после окончања српских избора 2022. године током априла наставиле кампању антисрпског институционалног насиља. Овога пута су то учиниле новим покушајима насилног преузимања контроле над енергетском инфраструктуром на северу АП КиМ. У овом контексту је још очигледнији значај већ поменутог договора о Мапи пута, којим је Београд и формално отклонио нове претње по српске енергетске интересе на северу АП КиМ. При томе се непосредно по закључењу Мапе пута, и то по реакцијама које су на овај договор стизале из Приштине, заиста чинило да су ПИС у Приштини најзад схватиле да им стратегија неиспуњавања обавеза из претходних споразума неће донети жељене резултате. Међутим, у контексту текуће безбедносне кризе на северу АП КиМ коју генерише Приштина, имплементација Мапе пута је објективно угрожена.

У том смислу, индикативно је да су ПИС у Приштини свега осам дана након закључења тог аранжмана 29. јуна 2022. године донеле још једну у низу нелегалних и једностранних одлука. Ради се о новом кршењу споразума из области слободе кретања постигнутих у Дијалогу, које је Приштина овог пута извршила кроз акт о увођењу улазно/излазног документа. На тај начин, приштинске власти су биле намериле да Србима са КиМ фактички издају „визе“ на 90 дана за боравак у сопственим кућама. Истог дана, донеле су још једну незакониту одлуку о потпуној забрани уласка на КиМ возилима са регистарским ознакама Републике Србије, које су издате од стране измештених ПУ МУП РС („PR“, „KM“, „PZ“, „GL“, „UR“, „PE“ и „DA“) – уз претњу да ће свим Србима који одбију да пререгиструју своја возила на „PKC“ таблице, које нису статусно/неутралне, бити одузимана возила која су њихова приватна својина, а некима представљају чак и средства за рад.

Покушај ПИС у Приштини да наметну ове нелегалне одлуке је 31. јула довео до озбиљне безбедносне кризе на северу АП КиМ, али је пропао услед интензивног ангажовања Београда према међународној заједници. Захваљујући томе, ПИС у Приштини је била приморана да одустане од примене својих наведених одлука тако што их је формално одложила за месец дана (у том периоду постигнут је договор којим су очуване личне карте Републике Србије на простору АП КиМ).

Већ недељу дана од првог покушаја примене једностранних приштинских мера о улазно/излазном документу и „KM“ таблицама, уследио је нови терор над Србима када су ПИС у Приштини демонстрирале силу кроз покретање процеса гашења легитимних и легалних институција Срба на простору Покрајине. У том походу, Приштина је 7. јула извршила упад својим параполицијским снагама у Штрпце, где је практично онемогућила рад привременог органа општине, али и извршила сасвим неоправдан претрес српске Основне школе „Шарски одреди“. Ова нелегална и насилна акција Приштине је поново извршена под маском осигурања „владавине права“, при чему је

угрозила основну егзистенцију стотина људи који директно, али и хиљада њих који индиректно зависе од тих институција за пружање основних јавних, социјалних и других услуга.

Намера Приштине да по сваку цену изазове сукоб и урушавање Дијалога настављена је 31. јула нелегалним упадом додатних приштинских полицијских јединица – без одобрења и знања команданта тамошњег регионалног директората КП Север – у циљу наметања незаконите одлуке од 29. јуна о укидању права коришћења српских личних карти и регистарских таблица Србима из Покрајине. Приштинска акција започела је најпре демонстрацијом силе кроз гомилање снага у бази „Белведере“ и ширем рејону јужног дела Косовске Митровице, а потом и њиховим упућивањем у акцију на север Покрајине. То је изазвало реакцију застрашених Срба на северу АП КиМ, који су миран протест изразили кроз постављање барикада на локалним путевима, а које су приштинске фаланге нападале током кризне ноћи 31. јула. Тиме је приштинска страна по десети пут прекршила члан 9. Првог споразума у делу који се односи на полицију, техничке споразуме Војске Србије и КФОР који су закључени у оквиру режима Војнотехничког споразума и споразум ПИС у Приштини са НАТО из 2013. године, који забрањује присуство приштинских снага на северу АП КиМ без одобрења команданта КФОР и четири градоначелника већински српских општина.

Овај низ антисрпског деловања актуелних приштинских власти током извештајног периода финализован је „продуженом агресијом“ на север АП КиМ од стране ПИС у Приштини током последњих десетак дана августа 2022. године. Наиме, Приштина је у том периоду започела са успостављањем континуираног присуства параполицијских јединица и запоседањем кључних саобраћајних и географских тачака северног дела Покрајине. Између осталог, њене параполицијске снаге су почеле изградњу база и фортификација у зони ЗТП Рудница/Јариње и Брњак/Табалије, као и селу Кошутово на северу АП КиМ. Користећи све те снаге присутне у области севера АП КиМ, Приштина је кренула да спроводи свакодневно застрашивање српског народа на северу АП КиМ, за шта користи дуге цеви и борбена оклопна возила. Кампања застрашивања и терора Срба на северу АП КиМ није заобишла чак ни санитарска и приватна возила у којима се налазе мајке са малолетном децом, чиме Приштина истински угрожава мир и безбедност, а процес Дијалога доводи до саме ивице пропасти – лишавајући чак и тешке хроничне болеснике могућности да добију неопходне инсулин и/или инфузионе растворе.

Београд је у овом погледу спровео опсежне активности на међународном плану, примарно према командној структури Међународних безбедносних снага КФОР, које су према Резолуцији СБ УН 1244 (1999) једини гарант безбедности на простору Покрајине. У том смислу, председник Републике је хитно обавио комуникацију, а потом и директан сусрет са Генералним секретаром НАТО током своје посете Бриселу 17. августа 2022. године. У том смислу, од највиших представника НАТО је затражено да КФОР хитно заштити безбедност Срба у Покрајини и поступа у складу са свим горепоменутих документима који забрањују присуство приштинских безбедносних снага на северу АП КиМ. Исти захтев је у писаној или усменој форми упућен на адресе свих других релевантних међународних субјеката.

Нажалост, иако је целокупном описаном кампањом антисрпског терора и институционалног насиља директно прекршила све принципе поменуте Резолуције Генералне скупштине УН, Резолуције СБ УН 1244 (1999), затим основне принципе Дијалога, као и елементарна демократска начела која поштују све цивилизоване политичке заједнице, Приштина се ни током овог извештајног периода није суочила са озбиљнијим санкцијама. Штавише, може се оценити да релевантни међународни чиниоци, који су одговорни за надгледање владавине права и безбедности у Покрајини, суштински нису успели да заштите Србе од бруталне дискриминације и терора Приштине. Да ствар буде сложенија, они су неретко уважавали и понављали апсурдна оправдања Приштине да све поступке против Срба спроводи у контексту наводне примене принципа владавине права.

Такве оцене су заиста карикатуралне у светлу чињенице да Приштина већ 3.421 дан јавно одбија да спроведе (и тврди да то никада неће учинити) своју најважнију обавезу из Дијалога. Иако је већ наведено у овом документу, свакако је потребно увек нагласити да се ради о обавези која ПИС у Приштини налаже да у оквиру покрајинског система формира ЗСО, са прецизно договореним и потпуно разрађеним овлашћењима у оквиру постигнутих споразума из Дијалога. Подсећања ради, овај механизам заштите колективних и индивидуалних права Срба на АП КиМ регулисан је кроз четири споразума у оквиру Дијалога као темељ и централна тачка читавог процеса нормализације односа. Још важније, покрајинска скупштина је усвојила обавезу формирања ЗСО – из своје визуре – као „међународну“, у складу са сопственим највишим правним актом, која по том акту по правној снази надилази све друге прописе у систему ПИС у Приштини.

Београд је у потпуности посвећен принципима владавине права и своје деловање у оквиру Дијалога заснива на решењима која би омогућила да Срби, али и други неалбанци буду заштићени од арбитарног поступања покрајинских власти и дискриминације по било којој основи. Међутим, чињеница је Приштина не само да не држи превише до принципа владавине права, већ их безобзирно занемарује и крши – и то искључиво по критеријуму етничке припадности. То непобитно потврђује и чињеница да већ више од шест година одбија да спроведе одлуке сопствене, највише покрајинске, судске инстанце о повратку власништва манастира Високи Дечани над 24 хектара земљишта. Услед тога, овај објекат српске и светске културне и духовне баштине се и током 2022. године налази на листи најугроженијих објеката културне баштине у Европи, коју сачињава организација „*Europa Nostra*“. Из те перспективе, очито је и да одлуке у вези увођења улазно/излазног документа и покушаја укидања српских таблица са АП КиМ немају никакве везе са поменутим правним принципом. Сасвим супротно, те одлуке су дискриминаторне и у функцији су стварања немогућих услова за живот Срба на АП КиМ, али и „протеривања“ државе Србије са простора Покрајине.

Све описане приштинске провокације и насртаји нису и неће омести Београд у испуњењу циљева државне политике у оквиру Дијалога Београда и Приштине. У том оквиру, српска страна ће – у границама које је јавности предочио и највиши државни врх – наставити да одговорно и доследно учествује у процесу нормализације односа. Београд од таквог става не може и неће да одустане не само због потребе максималне заштите државних и националних интереса у Покрајини, већ и у контексту тежње да са

своје стране створи све могуће претпоставке да у перспективи једном дође и до преко потребног историјског помирења српског и албанског народа. Српска страна је уверена да без једне такве „дубинске нормализације“ ни „институционално-политичка“ нормализација неће имати потребне и дугорочне домете. Управо отуда, Срби на АП КиМ и њихови политички представници, као и органи Републике Србије увек праве јасну разлику између огромне већине пристојних и миру посвећених припадника албанског народа који живе у Покрајини и дела њихових политичких представника који спроводе институционални и сваки други терор над Србима. У том смислу, чињеница је да су актуелне власти ПИС у Приштини на октобарским изборима 2021. године добиле јасну поруку својих гласача да у суштини не желе сукобе и терор над Србима какав је виђен у септембру и октобру те године.

Узимајући и то у обзир, Београд је уложио додатне напоре да дође до договора од 27. августа. Тим договором, за који је најзаслужнији председник Републике Србије, од 1. септембра 2022. године се омогућава технички поједностављено коришћење личних докумената у складу са Споразумом из 2011. године. При томе, Београд је за Србе на АП КиМ одбранио право на употребу српских личних карата издатих од стране привремено измештених полицијских управа МУП Републике Србије у Пећи, Урошевцу, Приштини или Гњилану, итд. – које је Аљбин Курти хтео да укине. Истовремено, поменути договором неспорно је очувана стабилност и спречена несагледива безбедносна криза.

То решење је јасно показало да је за постизање позитивних решења неопходна спремност на компромис и конструктивност обе стране. Исто тако је показао ПИС у Приштини да су неприхватљиви и бесплодни њихови покушаји наметања једностраних и противправних решења, којима покушава да Србе обесправи до те мере да буду третирани као странци у својој држави и сопственом дому. Утолико је већа одговорност на посредничкој страни која оперативно усмерава процес преговора да што пре одлучније делује на решењу актуелне безбедносне кризе и предупредивању пропасти Дијалога – што је позиција у коју је искључиво Приштина довела тај процес. Као што је више пута наглашено, а на крају би требало још једном подвући, да се све више чини да је Дијалог заправо дошао до својеврсне прекретнице, на којој ће се или убрзо ревитализовати кроз покретање поступка формирања ЗСО као темељног аранжмана на којем је пројектован, или ће суштински потонути у ирелевантност.

Целокупним ангажовањем Канцеларија у оквиру преговарачког процеса током овог извештајног периода обезбеђено је да се процес преговора са ПИС у Приштини у потпуности организује и води на транспарентан, кохерентан и систематичан начин. Постигнути договори су јавно били доступни на Интернет презентацији Канцеларија, а свим субјектима и учесницима преговора са ПИС у Приштини омогућено је да на располагању имају све информације од значаја за вођење преговарачког процеса. Те информације односиле су се на приказ постојећег стања по свим темама, као и предлоге решења проблема које су на основу одлука политичког руководства генерисале тематски надлежне институције, уважавајући ставове и интересе Републике Србије. У припреми, реализацији и имплементацији активности из процеса Дијалога током овог извештајног периода обезбеђено је снажно повезивање и усаглашавање рада свих државних институција ангажованих у преговорима, као што су ресорна министарства, институције и организације надлежне за области по којима се преговарало и то:

- Генерални секретаријат Владе,
- Министарство трговине, туризма и телекомуникација,
- Министарство пољопривреде и заштите животне средине (Управа за ветерину, Управа за заштиту биља),
- Министарство унутрашњих послова (Управа полиције, Управа за управне послове, Координациона управа за Косово и Метохију),
- Министарство спољних послова,
- Министарство правде,
- Министарство рударства и енергетике,
- Министарство одбране,
- Војска Републике Србије,
- Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре (Одсек за транспорт опасне робе),
- Министарство просвете, науке и технолошког развоја,
- Министарство омладине и спорта,
- Министарство финансија (Управа царина),
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања,
- Министарство здравља,
- Министарство за европске интеграције,
- Високи савет судства,
- Републичко јавно правобранилаштво,
- Републички секретаријат за законодавство,
- Регулаторна агенција за електронске комуникације и поштанске услуге,
- Републички геодетски завод,
- Агенција за реституцију,
- Народна Банка Србије,
- Фонд за развој Републике Србије,
- Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање,
- Републички фонд за здравствено осигурање,
- Републичка изборна комисија,
- Привредна комора Србије,
- Комисија Владе Републике Србије за нестала лица,
- Комесаријат за избеглице и миграције,
- Агенција за осигурање депозита,
- Агенција за безбедност саобраћаја,
- Агенција за енергетику Републике Србије,
- Управа за заједничке послове републичких органа,
- Централни регистар обавезног социјалног осигурања,
- Завод за израду новчаница и кованог новца,
- Директорат цивилног ваздухопловства,
- Национални ваздухопловни комитет,
- Контрола летења Србије и Црне Горе,
- Предузеће Телеком Србија,
- Саобраћајни институт ЦИП,
- ЈП Електропривреда Србије,

- Електромрежа Србије АД,
- ЈП Електрокосмет,
- ЈП Поште Србије,
- Железнице Србије АД,
- Инфраструктура железнице Србије АД,
- Нафтна индустрија Србије АД,
- ENIC/NARIC центар у Србији,
- Удружење осигуравача Србије,
- Дунав осигурање АД,
- Компанија *Air Serbia*,
- Архив Србије,
- Архив Југославије,
- Општински органи и институције Републике Србије на Косову и Метохији.

II Ангажовање у преговарачком процесу - активности

Ангажовање у преговарачком процесу обухватало је следеће активности:

1. Припрема и реализација преговора са ПИС у Приштини:

- За сваки састанак координиран је рад надлежних органа Републике Србије у припреми преговора и дефинисању преговарачких платформи;
- У оквиру припреме за преговоре, организовани су састанци надлежних органа ради дефинисања преговарачке платформе и разраде елемената припреме;
- Израђивани су материјали за преговоре по темама, у форми целовите преговарачке платформе;
- У техничком и организационом смислу, координирани су надлежни органи и организације ради учешћа на састанцима у процесу преговора;
- У припреми преговора, координиране су активности са ЕУ посредницима;
- Узето је активно учешће у процесу преговора и непосредно је координирано учешће тимова за преговоре, осим код састанака на високом нивоу;
- Након преговарачких активности израђиване су белешке, анализе и информације у вези са реализованим преговорима и стањем по темама;
- По завршетку састанака, са надлежним институцијама Републике Србије се настављао рад на решавању питања значајних за наставак преговора;
- Током целокупног процеса преговора, непрекидно су о свим реализованим активностима информисани председник Владе и надлежне структуре Владе Републике Србије и председник Републике, као и представници Срба на КиМ.

2. Имплементација постигнутих договора у процесу Дијалога:

- Координиран је рад надлежних органа и организација Републике Србије у процесу имплементације договора постигнутих у оквиру Дијалога по свим темама;
- Координиран је рад надлежних државних институција и ЕУ посредника у процесу имплементације договора постигнутих у оквиру Дијалога;
- Информисане су релевантне структуре Владе Републике Србије о стању и проблемима у процесу имплементације;

- Инициране су мере и активности Владе Републике Србије неопходне за процес имплементације постигнутих договора;
- Информисани су релевантни представници ЕУ, представници УН и други кључни актери који су били заинтересовани на процесу договарања о стању и проблемима у процесу имплементације постигнутих договора.

3. Инсистирање на другим темама:

- Настављена је координација са надлежним институцијама, организовани и самостално иницирани састанци и саветовања на основу чега су припремани материјали по питању отварања нових тема у оквиру Дијалога;
- ЕУ посредницима је непрекидно образлагана потреба и предлагано отварање нових тема у оквиру Дијалога и о томе вођена континуирана комуникација.⁶

4. Комуникација са ЕУ посредницима:

- Остварује се непрекидна комуникација са ЕУ посредницима по питању организације и садржаја састанака у оквиру преговарачког процеса. Ови састанци представљају доминантан формат рада посредника ЕУ и институција Републике Србије у преговарачком процесу са ПИС у Приштини;
- Остварује се редовна комуникација са ЕУ посредницима око стања и проблема имплементације постигнутих споразума;
- Редовно (често на дневном нивоу) се делује према ЕУ посредницима, али и представницима ЕУ у Београду и Приштини у циљу решавања проблема који се појављују, као и превазилажења застоја у процесу имплементације договора;
- Организовани су састанци са представницима ЕУ у Београду и на АП КиМ ради решавања актуелних питања и спровођења постигнутих договора.

5. Припрема извештаја, информација и анализа процеса преговора за потребе Владе:

- У склопу редовних активности, израђују се припреме за разговоре председника Републике и председника Владе по питањима Дијалога. У том контексту, израђено је више посебних тематских и информативно-аналитичких материјала за припрему разговора председника Републике и председника Владе са званичницима ЕУ и другим страним званичницима;
- Председнику Републике, Влади и другим надлежним институцијама за преговарачки процес достављају се тематске информације у вези са актуелним питањима везаним за Косово и Метохију, као и припреме за разговоре званичника Владе у делу њихових редовних активности које се делимично односе на питања везана за Дијалог са ПИС у Приштини;
- Канцеларије израђују извештаје и редовно информишу надлежни скупштински Одбор за Косово и Метохију о стању Дијалога;
- Израђују се извештаји о току преговарачког процеса и редовно информише јавност о питањима преговарачког процеса Београда и Приштине;

⁶ Реч је о темама: заступљености Срба у институцијама ПИС у Приштини; поштовања људских права и слобода Срба на КиМ; имовине, повратка интерно расељених и прогнаних лица; питањима организације нових општина на тзв. Косову (формирање нових општина у областима са српском и неалбанском већином у оквиру система ПИС у Приштини).

- За потребе МСП и дипломатских представништава Републике Србије израђују се информативни билтени на месечном нивоу о активностима везаним за преговоре са ПИС у Приштини. Током овог извештајног периода израђено је укупно 14 билтена.
6. **Непрекидно и ажурно се води сва документација и архива, која се односи на укупан рад, састанке, комуникацију, тематске области и сва питања у вези са преговарачким процесом.**
 7. **Представници Канцеларија су укључени у активности Радне групе за преговоре са ЕУ о Поглављу 35.**

III Активности у оквиру припреме и реализације преговора

У оквиру припреме и реализације преговора са ПИС у Приштини остварен је изузетно велики број активности, које су у наставку извештаја систематизоване по областима и конкретним темама.

Прву групу чине питања и процеси произашли из Првог споразума о принципима који регулишу нормализацију односа: Заједница српских општина, полиција, правосуђе, енергетика, телекомуникације и ЕУ интеграције. **Другу групу** чине питања произашла из тзв. техничких споразума: катастар, универзитетске дипломе, слобода кретања, регионално представљање, официри за везу и званичне посете, као и интегрисано управљање прелазима (*IBM*). **Трећу групу** питања чине она која су проистекла из договора постигнутих у циљу решавања и превазилажења других, не мање важних, питања којима се доприноси наставку нормализације односа: осигурање возила, мост и „Парк мира“ у Косовској Митровици, Цивилна заштита, споразуми и дијалог привредних комора, транспорт опасног терета. **У четврту групу** питања спада новоотворена тема по питању несталих лица, о којој се и даље преговара.

Заједница српских општина. Београд је питање ЗСО током извештајног периода покретао као приоритетну тему на сваком састанку у оквиру Дијалога. У том смислу, ЕУ посредницима је непрекидно указивано да је неприхватљиво да више од 9 година од закључења Првог споразума није дошло до имплементације ове централне теме читавог процеса нормализације. У том смислу, српска страна је упорно инсистирала да Специјални представник ЕУ за Дијалог Београда и Приштине (у даљем тексту: „СП ЕУ“) ово питање формално стави на дневни ред разговора са ПИС у Приштини у оквиру Дијалога. Конкретно говорећи, српска делегација је током сваког састанка Дијалога на високом и техничком нивоу разговоре започињала образлагањем потребе формирања ЗСО.

Београд је посебно подсећао да још од 2013. године, након почетка активности имплементације договора из области полиције, правосуђа и др., као и формирања Управљачког тима надлежног за израду Статута ЗСО (у даљем тексту: „УТ“), непрекидно очекује почетак рада на успостављању ЗСО у оквиру Дијалога. Такође, указивао је да је Приштина још Планом имплементације Првог споразума имала обавезу да прилагоди нормативни оквир како би ЗСО могла да буде оформљена у покрајинском систему.

Српска страна је упорно образлагала свој захтев према ЕУ да питање ЗСО хитно уврсти у дневни ред преговора чињеницом да то није ствар добре воље, већ несумњива обавеза посредника према члану 21. Општих принципа из 2015. године. У вези са тим, Београд је у више наврата подсећао ЕУ посреднике да су чланови УТ за формирање ЗСО успели да заврше рад на изради Нацрта статута ЗСО у предвиђеном року. Наиме, након што су 9. августа 2018. године о томе формално обавестили ЕУ посреднике, у складу са чланом 21. Општих принципа, посредничка страна је била у обавези да предузме први следећи корак у имплементацији споразума из области ЗСО. Тај корак подразумева обавезу посредника да организује састанак у Дијалогу на којем би Нацрт статута био представљен високом политичком нивоу. Имајући то на уму, очито је да питање ЗСО није и не може да буде тема која се кандидује за разговоре и разматра у зависности од воље страна. Сасвим супротно, то је већ одавно јасно договорен централни механизам читавог процеса нормализације односа, чија је имплементација до детаља прописана споразумима - а за коју је у наредном кораку задужена искључиво ЕУ.

Иако су ЕУ посредници примили к знању поменуте ставове српске стране истакавши да су истоветан захтев 18. априла 2022. године добили од УТ, још увек није дошло до организовања поменутог састанка на којем би УТ представио Нацрт Статута ЗСО - иако српска страна наставља да инсистира на томе и сматра да за недостатак ангажмана на организацији састанка не постоји легитимно објашњење.

Ипак, требало би истаћи да је током јула и августа 2022. године регистровано извесно јачање интересовања ЕУ посредника и других заинтересованих страна за покретање разговора о имплементацији споразума о ЗСО. У том смислу, посебно је важно нагласити да је СП ЕУ за Дијалог Београда и Приштине у више наврата јавно указивао ПИС у Приштини да се по питању ЗСО ради о обавези чије испуњење неће моћи да избегну и да ће свакако бити покренути разговори о тој теми.

Треба имати у виду да је београдска страна у доброј вери испунила све обавезе које је преузела до сада постигнутим споразумима, што је учињено првенствено зарад формирања ЗСО као централног механизма који ће обезбедити институционални оквир за заштиту безбедности и елементарних права Срба унутар покрајинског система на Косову и Метохији. Гледано из те перспективе, апсолутно је јасно да Београд неће поново преговарати о испуњењу онога што му је већ гарантовано постигнутим споразумима, и то у условима када је свој део договореног у потпуности испунио. Имајући у виду чињеницу да ни након 3.421 дан од потписивања Првог споразума није дошло до помака у имплементацији ниједне теме која је од суштинског интереса за српску страну, очито је да је супстантивни даљи напредак у процесу нормализације односа немогућ, не само формално већ и фактички, без претходног формирања ЗСО.

У наредном периоду, без обзира на деловање друге стране и евентуалну неактивност ЕУ посредника, Београд ће наставити снажно ангажовање по питању формирања ЗСО онако како је договорено и прописано одредбама Првог споразума, Плана имплементације, Делокруга рада Управљачког тима и Општих принципа, и неће прихватити даља условљавања по том питању. У том циљу, као и до сада Београд ће ангажовати све расположиве капацитете и ресурсе.

Полиција. Током овог извештајног периода, не само да је поново потпуно изостао напредак у имплементацији одредаба које регулишу питање полиције у оквиру Првог споразума, већ је дошло и до драстичног погоршања ситуације у овој области. Горући проблем, који у протеклих 14 месеци темељно отежава читав процес нормализације односа и генерише озбиљне безбедносне кризе на терену примарно је узрокован кршењем тачке 9. Првог споразума од стране ПИС у Приштини. Тај члан Првог споразума јасно прописује да ће за четири општине на северу Косова и Метохије у којима Срби чине већинско становништво (северни део Косовске Митровице, Звечан, Зубин Поток и Лепосавић) постојати посебан регионални командант полиције. Овај члан такође прописује да ће то лице увек бити косовски Србин кога именује орган ПИС у Приштини надлежан за полицијске послове – и то са списка који достављају четири градоначелника у име ЗСО.

И поред чињенице да је Приштина одбила да имплементира обавезу формирања ЗСО, која је нужна за финализовање процедуре формалног именовања регионалног команданта полиције на дужност у пуном капацитету, требало би нагласити да је ипак на основу поменутог члана 9. Првог споразума 2013. године дошло до успостављања регионалног директората Косовске полиције – Север (у даљем тексту: „РДС“). На његовом челу се од постизања Првог споразума налази лице које је у в.д. статусу (капетан полиције Ненад Ђурић), али које је у сваком смислу формално надлежно за руковођење свим полицијским пословима на северу АП КиМ. Међутим, управо из непрекидног настојања ПИС у Приштини да потпуно подрију и игноришу позицију и надлежности регионалног команданта и РДС проистичу сви проблеми у области полиције. Крајњи циљ ових активности је да уруше и у перспективи укину овај директорат који је требало да буде најчвршћа гаранција за миран и безбедан живот људи на северу Покрајине.

Насупрот томе, као и сасвим игноришући чињеницу да је пакетом договора о полицији из 2013. године прописано да безбедносне снаге ПИС у Приштини могу бити ангажоване на северу АП КиМ само на позив команданта РДС, уз претходно одобрење КФОР и градоначелника већински српских општина са севера КиМ, ПИС у Приштини у потпуности искључују РДС из полицијских послова и врше константан терор над Србима. Оне то чине самовољним, полицијски нестручним и неистинитим оценама да на северу АП КиМ – иако то није констатовао надлежни РДС – миран протест Срба или неки други безбедносно миноран догађај представља значајно угрожавање јавног реда и мира. Затим ПИС у Приштини те „процене“ користи за правдање нелегалних упада својих параполицијских снага на север КиМ, које су колоквијално познате јавности под акронимом „РОСУ“. Иако је према споразуму из 2013. године неспорно да оне немају право да уђу на север АП КиМ без испуњења описаних услова и добијања потребних одобрења, њихове активности Приштина правда тврдњом да се не ради о безбедносним, већ о полицијским снагама.

Међутим, требало би имати у виду да те снаге само у називу имају ознаку „полицијске“, док према организацијско-формацијској структури, начину ангажовања, тактики и наоружању представљају формације типично војног профила. У том смислу, њихово нелегално ангажовање на северу АП КиМ је у потпуности неприхватљиво и опасно за регионални мир и безбедност јер увек генерише безбедносне кризе, које

директно угрожавају личну и имовинску безбедност српског становништва на северу АП КиМ.

Током извештајног периода регистрована су 4 таква нелегална упада приштинских параполицијских снага на север АП КиМ, што је највећи регистровани број забележен у истом временском интервалу. Свим наведени упади резултирали су отвореним терором над српским становништвом које живи на северу КиМ, у циљу да се Србима на АП КиМ и Београду једнострано наметну решења супротна споразумима из Дијалога. Ради се о следећа четири упада:

1. 20. септембра 2021. године је велики број припадника специјалне јединице РОСУ распоређен на заједничке тачке прелаза Рудница/Јариње и Брњак/Табалије у настојању да наметну једнострану одлуку ПИС у Приштини о увођењу њихових ПРОБА таблица. Услед тога, локални Срби су блокирали магистралне путне правце и блокаде су трајале 14 дана након чега је криза деескалирала Закључцима од 30. септембра 2021. године, којим је уведен режим „налепница“ на регистарским ознакама таблица.
2. 13. октобра 2021. године је због наводног шверца робе тзв. косовска полиција послала инспекторе у заплелу робе на неколико локација у Косовској Митровици и Звечану – уз асистенцију интервентне јединице. Услед незадовољства и протеста локалних Срба, тзв. косовска полиција је послала у Косовску Митровицу и Звечан припаднике специјалних параполицијских јединица, који су примениле бруталну прекомерну силу против мирних демонстраната. Ове јединице су током ангажовања користиле борбено-оклопна возила, шок бомбе, велике количине сузавца, па чак и ватрено оружје. Том приликом из ватреног оружја тешко је рањен Срећко Софронијевић, док је више лица задобило лакше повреде.
3. 07. јануара 2022. године, на дан Божића као најрадоснијег празника код Срба, тзв. косовска полиција је извршила упад у више домаћинстава на подручју општине Лепосавић у којој су учествовали припадници специјалне параполицијске јединице РОСУ.
4. 31. јула 2022. године снаге РОСУ су спровеле насилну акцију против Срба који су мирно протествовали на северу АП КиМ због једностраних одлука Приштинске о укидању „КМ“ таблица и увођењу улазно/излазног документа за Србе са АП КиМ – којима је Приштина прекршила споразуме о таблицама и личним документима из Дијалога.

Осим ових упада, приштинске параполицијске снаге су у другој половини августа извршиле својеврсну „продужену инвазију“ на север КиМ. Оне су овог пута чак отишле корак даље у угрожавању мира и безбедности кроз деловање својих параполицијских фаланги, које су на северу АП КиМ започеле континуирано деловање и саградиле четири нова својеврсна „утврђења“ за своје стално присуство на том простору. Тиме су не само прекршиле договор о полицији из Дијалога 2013. године, већ директно и техничке споразуме постигнуте у оквиру имплементације Војнотехничког споразума између Војске Србије и КФОР. Према тим техничким споразумима, у простору до 1.000 метара уз административну линију са стране АП КиМ забрањено је присуство било којих безбедносних снага осим КФОР.

Грубо кршећи те споразуме, приштинске снаге током трајања кризних ситуација врше нелегално посудање позиција, затварање саобраћајних комуникација и патролирање. Поред тога, оне су већ извршиле утврђивање позиција на више различитих локација са очитим циљем обезбеђивања свог трајног присуства. Тиме се додатно продубљује криза која је покренута од стране Приштине још 29. јуна 2022. године својом нелегалном одлуком и покушајем наметања улазно/излазног документа Србима који живе на Косову и Метохији, али и укидања регистарских таблица које издаје Република Србија за општине које се налазе на АП КиМ. Тај развој догађаја апсолутно угрожава мир и безбедност грађана и нарушава читаву архитектуру ВТС и договора о полицији из 2013. године – услед чега српска страна захтева од ЕУ посредника и КФОР да хитно, без икаквог даљег одлагања, обезбеде поштовање свега договореног и одлазак ових инвазионих снага са севера Покрајине.

Уколико криза изазвана тим поступцима Приштине деескалира у догледно време, Београд ће инсистирати да се Приштина наново обавезе да неће кршити Споразум о полицији и да ће стриктно поштовати надлежности РДС. У том смислу, Београд ће захтевати доследно спровођење свега договореног, што подразумева да у саставу РДС мора да се оформи специјална полицијска јединица која би била подређена команданту РДС. Због досадашњег одбијања Приштине да то прихвати, РДС у свом саставу тренутно нема специјалне полицијске јединице за високо ризичне операције, која би могла да буде ангажована од стране командата РДС у кризним ситуацијама – а која би према Првом споразуму морала да буде састављена од 95% Срба.

Спомињући етничку структуру полицијских снага на северу КиМ, требало би нагласити да је проценат заступљености Срба у оквиру РДС још један елемент озбиљног кршења члана 9. Првог споразума од стране ПИС у Приштини. Наиме, према тој одредби етнички састав полиције у РДС мора да осликава етничку структуру севера АП КиМ где Срби чине више од 95% становништва. Приштина крши ову своју обавезу не само поменути илегалним упућивањем својих параполицијских фаланги састављених готово искључиво од Албанаца, већ и распоређивањем етнички скројених јединица тзв. граничне полиције, обавештајних, интервентних снага, итд.

Канцеларије истичу да је од постизања Првог споразума непрекидно указивано ЕУ посредницима на суштински значај питања полиције и потребу стриктног поштовања свих договорених одредби од стране ПИС у Приштини. У том погледу, неспорно је да описано кршење аранжмана из области полиције осликава тежњу ПИС у Приштини да постепено укине или обесмисли РДС, и тиме изврши додатни притисак на исељавање Срба са севера Покрајине. Притисак према РДС Приштина спроводи и кроз притисак на припаднике РДС, против којих повремено иницира монтиране процесе, као и кроз одбијање предлога које руководство РДС даје по питању кадровских решења за руководеће и друге позиције у РДС.

Имајући у виду значај питања полиције за положај Срба у Покрајини, Канцеларије ће у наставку Дијалога инсистирати на испуњењу свих преосталих обавеза Приштине. У вези са тим, наставиће да инсистирају на доследном испуњењу приштинске обавезе формирања ЗСО, која је Споразумом о полицији дефинисана као један од субјеката чији представници учествују у процесу именовања команданта РДС.

Исто тако, остаје обавеза ПИС у Приштини да у радни однос приме последње три групе бивших припадника МУП Републике Србије. Наиме, Приштина и даље супротно одредбама договора и Плана имплементације Првог споразума, одбија да запосли 72 бивша припадника МУП Републике Србије, и то: 34 ватрогасца, 15 припадника Управе за исхрану и смештај МУП Републике Србије, као и 23 бивша полицајца.

Правосуђе. Током извештајног периода, Београд је активно радио на решавању акутних проблема у области правосуђа. Сходно томе, током више састанака одржаних у оквиру техничког Дијалога у Бриселу, од ЕУ посредника захтевано је да ПИС у Приштини одмах прекину да крше тачку 10. Првог споразума. Конкретно, Београд је захтевао да Приштина поштује искључиву надлежност Одељења Апелационог суда у Митровици да као другостепена инстанца поступа у свим предметима који долазе из десет општина са већински српским становништвом на КиМ. При томе је захтевано да, у складу са поменутом одредбом, сва поступајућа већа овог Одељења морају бити састављена од већине српских судија.

Српска страна је на састанцима у Дијалогу захтевала да ПИС у Приштини поштују поменути члан Првог споразума и када је реч о националном саставу већа Специјалног одељења Апелационог суда у Приштини – према којем већа тог суда морају бити већински састављена од српских судија у предметима који долазе из десет општина са српском већином.

Осим тога, представници Београда су инсистирали да ПИС у Приштини што пре призна и изврши све одлуке правосудних органа, што је њихова обавеза у складу са споразумом „*Validity appeal*“, који је у Дијалогу закључен 2013. године.

Српска страна је наставила да инсистира на благовременом решавању других важних питања која су кључна за правилно функционисање правосуђа у Покрајини, а тичу се премештања и уклањања тужилаца српске националности из тужилаштва јужно од Ибра, као и отклањања очигледне несразмере у односу који постоји између административног особља српске и албанске националности.

У исто време, српска страна је наставила да инсистира код ЕУ посредника да се расподела предмета тужиоцима врши доследно у складу са чланом 7. Споразума о правосуђу, те да се интегрисаним тужиоцима на поступање искључиво додељују предмети на српском језику.

Ангажовање на доследној заштити српских интереса у процесу имплементације споразума из области правосуђа је било усмерено и на захтев Београда да Приштина обезбеди континуитет и распише конкурс за поуну упражњених позиција за српске судије, тужиоце, административно особље и тужилачке приправнике (које према одредбама Споразума о правосуђу припадају Србима), као и конкурсе за именовање судија поротника, судских вештака и извршитеља из редова српске заједнице. Истоветне захтеве српска страна је испостављала и у погледу потребе именовања в.д. надзорних судија у судским јединицама у Штрпцу и Новом Брду. У том смислу, до извесног напретка у имплементацији Споразума о правосуђу дошло је током децембра

2021. године када је именовано четворо српских судија у Одељењу Апелационог суда у Митровици, чиме су попуњена сва договорена места за српске судије у Одељењу.

Поред тога, током маја 2022. године догодио се и одређени помак у смислу испуњавања обавеза јер су ПИС у Приштини спровеле конкурс за избор и именовале два члана српске националности у покрајинском тзв. Судском савету Косова (ССК). У наредном периоду, очекује се расписивање осталих конкурса за избор српских представника у покрајинском правосуђу, чиме би се обезбедио континуитет у попуњавању упражњених места у складу са Споразумом о правосуђу.

Ипак, и поред описаног напретка, извештајни период је ипак доминантно обележило учестало кршење тачке 10. Првог споразума у погледу националног састава већа Специјалног одељења Апелационог суда у Приштини (Специјално одељење). Тако је 24. августа 2021. године веће Специјалног одељења, састављено само од албанских судија, правноснажно осудило председника општине Звечан Ивана Тодосијевића на две године затвора због наводног „подстицања на националну, расну, верску мржњу, немир или нетолеранцију“. Оваквом противправном одлуком, Приштина је практично суспендовала право на слободу мишљења и говора, чиме је прекршила принцип владавине права и додатно погоршала ионако већ напету безбедносну ситуацију на КиМ.

Београд је оштро осудио овакав вид кршења тачке 10. Првог споразума и од ЕУ посредника захтевао хитно ангажовање на поништавању ове, очито политички и етнички мотивисане, пресуде. На састанцима који су током друге половине 2021. године одржани у Бриселу ЕУ, посредници су се сагласили са аргументима српске стране по свим питањима у области правосуђа, а посебно у вези са случајем Тодосијевић. Том приликом, они су предочили да су приштинској страни више пута указивали на обавезу поштовања одредаба Првог споразума, који је ратификован од стране Скупштине ПИС у Приштини. Иако је до помака у спровођењу тачке 10. Првог споразума коначно дошло у децембру 2021. године, када је највиша судска инстанца у покрајинском систему поништила противправну пресуду којом је Тодосијевић осуђен на две године затвора, ПИС у Приштини су наставиле да системски одбијају његову примену. Као разлог наводе неусаглашеност тог документа са „унутрашњим“ прописима ПИС у Приштини.

Током прве половине 2022. године, регистрован је забрињавајући тренд снажног пораста политичког, институционалног и правног насиља које ПИС у Приштини спроводу над Србима и неалбанцима из Покрајине. Тако су током прве половине 2022. године, ПИС у Приштини суспендовале председницу Основног суда у Митровици Љиљану Стевановић јер је као представница Срба са АП КиМ учествовала на састанку са председником Републике Србије, који је одржан у Београду. Приштина је овакву одлуку донела мимо свих прописа, што је Београд оштро осудио код ЕУ посредника захтевајући хитно поништење одлуке. Ангажовање Београда је резултирало укидањем суспензије Љиљани Стевановић, која је истовремено враћена на место председнице Основног суда у Митровици.

У наредном периоду, Београд ће наставити да инсистира да Приштина доследно спроводи све споразуме из области правосуђа који су постигнути у оквиру Дијалога – и

то на начин како је тим споразумима прописано, а не у складу са приштинским интерпретацијама. Само тако могу да се одрже и сачувају до сада постигнути резултати на овом пољу и смањи ризик од урушавања целокупне архитектуре интегрисаног правосуђа у Покрајини.

Енергетика. Питање енергетике најпре је покренуто Првим споразумом о нормализацији односа од 19. априла 2013. године, да би затим било детаљније разматрано и усаглашавано кроз Аранжман о енергетици из 2013. године и Закључке ЕУ посредника о спровођењу Споразума о енергетици из 2013. године, који је закључен 2015. године.

Кључни проблем у примени ових споразума у извештајном периоду односио се на одуговлачење и одбијање ПИС у Приштини да издају лиценцу за снабдевање електричном енергијом српској компанији „Електросевер“. Као разлог за то, привремене покрајинске институције су наводиле искључиво разлоге који нису утемељени у споразумима из Дијалога, нити у било којим другим прописима који регулишу материју лиценцирања енергетских активности.

Током извештајног периода, Београд је заступао став да се спорна питања морају решавати у оквиру Дијалога, те да било какви произвољни поступци од стране ПИС у Приштини могу озбиљно угрозити енергетску безбедност становништва на северу КиМ. У том смислу, додатни проблем за заштиту интереса српске стране се током овог извештајног периода јавио у облику отворених претњи ПИС у Приштини да ће припадници КП и параполицијских снага РОСУ, мимо договорених процедура, предузети илегалне акције физичког овладавања ТС Валач и другим објектима енергетске инфраструктуре која се налази на простору севера Покрајине.

Имајући увиду да би такав развој ситуације драстично угрозио мир и безбедност, као и да је апсолутно неприхватљив са становишта српских интереса гарантованих споразумима из Дијалога, Београд је од јуна 2021. године појачао ангажовање према ЕУ посредницима како би се предупредио такав развој догађаја. У том смислу, одлучно је стављено до знања да српска страна неће допустити једнострану промену стања на терену и успешно наметнуто да примена енергетских споразума у оквиру Дијалога мора бити доследна – почевши од састанка који је одржан у оквиру техничког Дијалога 7. јула 2021. године. То је постигнуто упркос настојању ПИС у Приштини да разговор о наведеној проблематици избегну по сваку цену под образложењем да немају шта да о томе преговарају са Београдом јер се ради о њиховом ексклузивном „унутрашњем питању“.

Након тога, српска страна је непрестано вршила притисак у контексту чињенице да ПИС у Приштини неприхватљиво дуго разматрају одлуку поводом измена и допуна које је српска страна извршила када је у питању захтев за издавање компанији „Електросевер“ лиценце за снабдевање електричном енергијом у Покрајини, али и када је у питању омогућавање овој компанији да пружа дистрибутивне услуге на северу КиМ.

У оквиру техничког Дијалога, ПИС у Приштини су првобитно упорно одбацивале ове оцене и наводиле да је разлог за кашњење у примени споразума

искључиво процедуралне природе, то јест, да новоизабране покрајинске институције – које су оформљене након избора 2021. године – још увек нису извршиле процедуру избора нових чланова Одбора покрајинског енергетског регулатора ЕРО. У том погледу, ПИС у Приштини су на почетку тврдили да ће испунити своје обавезе из енергетских споразума чим покрајинска скупштина потврди избор чланова Одбора ЕРО, јер само то тело може да донесе коначну одлуку по питању захтева за издавањем лиценце за снабдевање.

Међутим, уместо да то учине, ПИС у Приштини су након избора чланова Одбора ЕРО 2. августа 2021. године донеле одлуку којом је покрајинском оператору преносног система електричне енергије *KOSTT* одобрено 11 милиона евра за плаћање струје на северу КиМ, а влада ПИС у Приштини задужена да у року од шест месеци уведе наплату електричне енергије на северу Покрајине. Имајући у виду да је према споразумима из Дијалога прописано да те послове треба да обавља српска компанија „Електросевер“, којој није издата лиценца, постало је јасно да ПИС у Приштини не желе да се у догледно време реши проблем лиценцирања компаније „Електросевер“.

Уместо тога, ПИС у Приштини су започеле да условљавају издавање лиценце за снабдевање остваривањем својих наводних права која нису заснована на енергетским споразумима из Дијалога – а која се првенствено односе на њихово успостављање физичке контроле над објектима енергетске инфраструктуре на северу КиМ. Имајући у виду да су овакви захтеви противни поменутих споразумима из Дијалога, као и чињеницу да би оваквим активностима објективно била доведена у питање енергетска безбедност севера КиМ, српска страна је одлучно одбацила приштинске захтеве. У преговорима који су потом уследили, српска страна је успела да наметне и одбрани став да се у процесу имплементације најпре мора издати договорена лиценца компанији „Електросевер“. Тај корак је био логичан и неопходан како би поменута компанија преваходно могла да достигне пуну оперативност и затим у пуном капацитету врши снабдевање електричном енергијом и пружа дистрибутивне услуге на северу АП КиМ – чиме би у складу са договорима из Дијалога у потпуности обезбедила самосталност у снабдевању севера АП КиМ електричном енергијом.

После дуготрајних преговора о примени споразума закључених 2013. и 2015. године, Приштина је напослетку током маја 2022. године прихватила да као први корак изда лиценцу за снабдевање компанији „Електросевер“. Упоредо са тим, кроз постизање Начелног споразума о пословној сарадњи између компаније „Електросевер“ и *KEDS* створени су неопходни услови и да компанија „Електросевер“ (у складу са чланом 5. Аранжмана из 2013. године) на северу АП КиМ може да пружа дистрибутивне услуге становништву и другим корисницима. До формализације договора дошло је на састанку у оквиру Дијалога на техничком нивоу 21. јуна 2022. године у Бриселу, када је постигнута сагласност око текста документа под називом „Мапа пута за имплементацију енергетских споразума“.

Тај документ је постигнут искључиво у циљу превазилажења застоја у примени поменутих, раније договорених, Аранжмана и Закључака из области енергетике. Операционализација овог договора требало би да у крајњој тачки омогући компанији „Електросевер“ да снабдева електричном енергијом становништво на северу КиМ, као и да пружа дистрибутивне услуге на том подручју. На тај начин загарантовано је

стално, и за све стране неспорно легитимно и легално, присуство ове српске компаније на виталним објектима енергетске инфраструктуре у већински српским општинама на северу КиМ.

У оквиру „пакета“ докумената Мапе пута, Београд је успео да издејствује и усаглашавање додатна два пратећа документа, којима је спречено једнострано тумачење Мапе пута и блокирање њене примене. Ради се о:

- 1) Интерпретативној изјави ЕУ посредника, којом се потврђује право компаније „Електросевер“ на одржавање сталног присуства на ТС Валач и осталим објектима енергетске инфраструктуре на северу КиМ, као и
- 2) Писму Енергетске заједнице упућеном ЕУ са гаранцијом да је Начелни споразум о пословној сарадњи (комерцијални уговор) између компаније „Електросевер“ и компаније *KEDS* – којим је компанији „Електросевер“ гарантовано да ће на северу АП КиМ пружати и дистрибутивне услуге – у складу са покрајинским регулаторним оквиром. Поменути документ био је неопходан како ПИС у Приштини, након договора о Мапи пута, не би могле да онемогуће и пониште примену споразума који је постигнут између компаније „Електросевер“ и *KEDS*. Без те остварене гаранције, ПИС у Приштини би у пракси, посредством одлуке покрајинског регулатора *ERO*, могле да прогласе да договорена сарадња српске и турске компаније није у складу са „регулаторним оквиром Косова“ и тврде да компанија „Електросевер“ нема право физичког присуства на објектима енергетске инфраструктуре на северу КиМ.

Овај „пакет“ договора, којим су заштићени витални интереси српске стране у области енергетике, неоспорно је постигнут првенствено захваљујући промишљености, али и конструктивности и проактивности Београда. У исто време, српском иницијативом за постизање споразума о пословној сарадњи између компаније „Електросевер“ и турске компаније *KEDS*, су заобиђене и превазиђене последње опструкције које је Приштина дуго времена постављала за закључење Мапе пута – кроз оспоравање права компанији „Електросевер“ да пружа услуге дистрибуције на северу КиМ.

Усаглашавањем „пакета“ Мапе пута осигурана је пуна енергетска независност севера КиМ, који ће надаље бити – за све стране у Дијалогу неспорно – снабдеван електричном енергијом од стране српске компаније „Електросевер“. Такође, компанија „Електросевер“ ће на том простору пружати и услуге дистрибуције електричне енергије (издавање и наплата рачуна, одржавање мреже, физичко повезивање нових потрошача). Тиме српско становништво на северу АП КиМ у формалном и „физичком“ смислу неће имати било коју врсту односа према енергетским актерима који заступају интересе ПИС у Приштини, а који би инструменте енергетске политике без овог договора могли да искористе за додатне притиске на Србе на северу КиМ.

Што се тиче динамике имплементације договорених одредаба Мапе пута, енергетски регулатор ПИС у Приштини је 24. јуна 2022. године донео Одлуку о додељивању лиценце за снабдевање компанији „Електросевер“, која је достављена овој компанији 27. јуна, чиме је ПИС у Приштини испунила први део својих обавеза из Мапе пута у договореним роковима. Добијањем лиценце за снабдевање компанији „Електросевер“ је отворен пут да достигне оперативност у покрајинском систему и снабдева електричном енергијом становништво на северу КиМ.

Поступајући у складу са тачком 2. Мапе пута, 1. јула 2022. године директор компаније „Електросевер“ је обавестио СП ЕУ за Дијалог Београда и Приштине да – имајући у виду да је лиценца за снабдевање издата 24. јуна 2022. године и да још увек није постала оперативна – компанија „Електросевер“ нема могућност да Приштини достави листу потрошача јер још увек не поседује пуни правни капацитет да закључује уговоре са потрошачима. У исто време, указано је да ће ова компанија бити у могућности да закључи уговоре о снабдевању са потрошачима тек након потписивања уговора са компанијама *KOSTT* и *KEDS* који су прописани Мапом пута, као и добијањем тзв. Енергетског идентификационог кода (у даљем тексту: „*EIC CODE*“) и утврђивањем услова и начина снабдевања потрошача.

Имплементација Мапе пута је настављена 18. јула 2022. године кроз додељивање *EIC CODE* компанији „Електросевер“. Наиме, захтев за добијање *EIC CODE* је послат електронским путем Европској федерацији трговаца енергијом (EFET), након чега је позитиван одговор добијен на исти начин, уз обавештење да је потребно дан или два да буде објављен у централном регистру кодова, након чега ће компанија „Електросевер“ моћи слободно да га користи. Упоредо са добијањем лиценце за снабдевање и *EIC CODE*, компанија „Електросевер“ је наставила даљу комуникацију са релевантним компанијама унутар покрајинског енергетског система, пре свега са *KOSTT* и *KEDS*. У том погледу, српска страна сматра да је компанија „Електросевер“ већ испунила обавезу из Мапе пута о потписивању типских тржишних уговора са *KOSTT*, пре свега Уговора о балансној одговорности и Уговора о учешћу на тржишту електричне енергије.

Једини документи из пакета Мапе пута до чијег потписивања још увек није дошло су два уговора – Уговор о прикључењу и Комерцијални споразум – које би компанија „Електросевер“ требала да потпише са *KEDS*. Комерцијални споразум је начелно договорен са *KEDS* пре закључења Мапе пута искључиво ради операционализације става 1., члана 5. Споразума о енергетици из 2013. године, који обезбеђује један од кључних интереса српске стране. Тај интерес је да српска компанија „Електросевер“ на северу АП КиМ може несметано да остварује физичко присуство и контролу над објектима енергетске инфраструктуре – кроз пружање дистрибутивних услуга у четири општине са већински српским становништвом на северу АП КиМ (обрачун, наплата, одржавање и физичко прикључење нових корисника).

Предвиђени споразуми са *KEDS* очигледно представљају суштину целокупног договора о Мапи пута. Тренутни застој у њиховом постизању проистиче из чињенице да ти споразуми, да би испунили сврху заштите српских интереса како је прописано Мапом пута, морају да буду закључени истовремено „у пакету“. Иако је српска страна потпуно посвећена испуњењу одредаба Мапе пута и обезбеђењу сигурног снабдевања електричном енергијом севера КиМ, јасно је да сви остали елементи „пакета“ од 21. јуна губе смисао без закључења поменутих споразума са *KEDS*. При томе, важно је истаћи да редослед преосталих корака са циљем постизања ових споразума не зависи од компаније „Електросевер“, јер она није у могућности ни правно ни фактички да ове кораке иницира.

У том смислу, српска страна још увек чека да јој *KEDS* достави Нацрт Комерцијалног уговора о пословној сарадњи са *KEDS*, на шта је више пута указивано свим актерима имплементације Мапе пута. Ипак, српска страна верује да ће и овај корак у наредном периоду бити предузет, како би имплементација Мапе пута могла да се успешно приведи крају у договореним роковима.

Српска страна редовно обавештава ЕУ посреднике, као гаранте договореног, о динамици имплементације и очекује да се предметни споразуми са компанијом „Електросевер“ што пре закључе како би српска компанија напоскон постала оперативна. Сви преостали кораци потом би се одвијали знатно брже, јер компанија „Електросевер“ више не би имала ограничења у смислу правних и оперативних капацитета да на тржишту несметано закључује уговоре са потрошачима и послује као било која друга компанија.

Српска страна је обезбедила да договореном Мапом пута не буду угрожена имовинска права над енергетском инфраструктуром на подручју АП КиМ, јер о томе није ни разговарано. У вези са тим, током преговора СП ЕУ за Дијалог Београда и Приштине истакао је да Мапа пута не улази у питања власништва над имовином и да је то шире питање о којем ће се накнадно разговарати у оквиру Дијалога. Потврду да питања имовине нису разматрана у оквиру Мапе пута дао је потом и главни преговарач ПИС у Приштини Бесник Бесљими.

Имајући све наведено у виду, Канцеларије ће у наредном периоду наставити да инсистирају да ЕУ посредници предузму неопходне мере и радње на пуном и доследном спровођењу свих одредби Аранжмана из 2013. године, Закључака ЕУ посредника из 2015. године, као и саме Мапе пута.

Телекомуникације. Београд и Приштина су 8. септембра 2013. године постигли Аранжман у области телекомуникација који је у каснијој фази преговора разрађен кроз одредбе Акционог плана који је парафиран 25. августа 2015. године, Закључке ЕУ посредника од 13. новембра 2016. године и саопштење које је ЕУ посредник издао као подршку усвајању Закључака у циљу прецизирања договорених одредби, да би затим 18. новембра 2016. године у Бриселу била усвојена и Допуна Закључака.

После иницијалног замаха у примени одредаба ових споразума кроз лиценцирање и почетак рада компаније *mtc doo*, преостали део проблема од 2018. године није разматран у оквиру Дијалога. Сходно томе, ни током овог извештајног периода није дошло до помака у имплементацији договореног у области телекомуникација. То се најпре односи на чињеницу да ПИС у Приштини и ЕУ посредник занемарују приговоре који су се односили на одлуку да запосленима у Основном суду у Косовској Митровици и одељењима тог суда у Лепосавићу и Зубином Потоку буду пружане услуге мобилне и фиксне телефоније и интернета искључиво посредством приштинског оператора „Vala“, а по моделу пружања услуга полицијским станицама на северу Косова и Метохије. Канцеларије су одбациле ово решење као адекватно и иницирале предлог решења у сарадњи са компанијом Телеком Србија и *mtc d.o.o.*, којим би се испоштовале одредбе Аранжмана о телекомуникацијама да наведене услуге правосудним институцијама на северу Косова и Метохије треба да пружа искључиво компанија *mtc doo*.

Други проблем односи се на чињеницу да покрајински регулатор ни током овог извештајног периода није расписао тендер/аукцију за добијање трајне лиценце мобилне телефоније. То је изузетно важно питање за српско становништво јужно од реке Ибар, јер компанија *mts doo* у тамошњим српским срединама сада на основу привремене лиценце има право коришћења само технологије (2г, 3г), која је у време договора о привременој лиценци била инсталирана на терену. Предвиђеним добијањем трајне лиценце, српска компанија би у јужним српским срединама добила могућност да инсталира модернију инфраструктуру, која би унапредила квалитет услуга које пружа својим корисницима, чиме би се на неки начин додатно унапредио и њихов свеукупни положај.

Осим ових питања, у наставку Дијалога би требало да се разматра и решавање питања имплементације друге фазе предвиђених преговора из области телекомуникација, а која се, између осталог, односи на нормализацију протока поштанских услуга.

Европске интеграције. Упркос континуираном изазивању кризних ситуација од стране ПИС у Приштини, Београд је и током овог извештајног периода успео да одржи висок степен посвећености наставку процеса нормализације односа и испуњавању прелазних мерила из преговарачког Поглавља 35.

Захваљујући томе, на 13. Међувладиној конференцији о приступању Републике Србије Европској унији, која је одржана 14. децембра 2021. године у Бриселу, у складу са новом методологијом проширења⁷ Европска унија је донела одлуку да Република Србија може да отвори преговоре о Кластеру 4 – Зелена агенда и одржива повезаност. Овај кластер обухвата четири поглавља: Поглавље 14 – Транспортна политика, Поглавље 15 – Енергетика, Поглавље 21 – Транс-европске мреже и Поглавље 27 – Животна средина и климатске промене. Предметна одлука је заснована на позитивном вредновању напретка у области владавине права и регионалне сарадње, као и тзв. добросуседских односа (које се из перспективе Уније тематски односи и на процес нормализације односа Београда и Приштине).

Тако је Република Србија до сада званично отворила два од шест кластера: Кластер 1 – Основе и Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност, односно 22 од 35 преговарачких поглавља, а привремено затворила 2 поглавља.

Република Србија је спремна за отварање Кластера 3 – Конкурентност и инклузивни раст. У том оквиру су два поглавља већ привремено затворена (Поглавље 25 – наука и истраживање и Поглавље 26 – образовање и култура), три су отворена (Поглавље 17 – Економска и монетарна политика, Поглавље 20 – Предузетништво и индустријска политика и Поглавље 29 – Царинска унија), а за још три поглавља су предате преговарачке позиције (Поглавље 10 – информационо друштво и медији, Поглавље 19 – Социјална политика и запошљавање и Поглавље 16 – Порези).

⁷ Европска унија је 5. фебруара 2020. године усвојила нову методологију проширења у складу са којом ће се водити преговори са Републиком Србијом.

Током извештајног периода, ЕУ није мењала став по питању Дијалога Београда и Приштине да налажење различитих конкретних решења кроз Дијалог и спровођење договорених споразума остају кључни услови за налажење компромиса и самим тим за даљи процес евроинтеграција.

Питања произашла из тзв. техничких споразума

Катастар. Иако је питање имплементације Споразума о катастру из 2011. године поново покренуто у оквиру Дијалога крајем 2020. године, није дошло до напретка у вези са тим споразумом током овог извештајног периода 2021. и 2022. године.

ЕУ је ово питање покренула у билатералном оквиру са Београдом током састанка у Дијалогу на техничком нивоу 7. јула 2021. године. Београд је том приликом поново одбацио апсурдно становиште ПИС у Приштини да имплементација Споразума треба да се спроведе путем тзв. закона о Косовској агенцији за упоређивање и верификацију имовине (у даљем тексту: „КАУВИ“). Треба напоменути да су ПИС у Приштини тај акт потпуно једнострано израдиле уз помоћ ЕУ 2016. године и потом га усвојиле упркос противљењу Београда и Српске листе. Стога, Београд одлучно одбија ово једнострано решење које је противно Споразуму, јер би се његовом евентуалном применом одлучивање о имовинским правима грађана Републике Србије и Српске православне цркве на КиМ, парадоксално, поверило телима која нису предвиђена Споразумом и у којима нема представника Срба – о чијој се имовини у том процесу одлучује. У том случају, омогућила би се легализација отимања и узурпације приватне имовине Срба и Српске православне цркве на КиМ, што је апсолутно неприхватљиво за српску страну.

Иако су Канцеларије небројено пута указивале ЕУ посредницима да је поменути приштински „закон“ у целости супротан Споразуму, још увек ништа није предузето у правцу његовог стављања ван снаге. Штавише, ЕУ је остала пасивна чак и када је бивши командант тзв. Ослободилачке војске Косова (ОВК) Насер Шаља у марту 2019. године именован за председника секретаријата тзв. КАУВИ. Против његовог постављења оштро су протествовали представници групе држава „КВИНТА“ у Приштини, тврдећи да изабрано лице не поседује адекватне квалификације за обављање функције. Отуда је Шаљино постављење за председника тзв. КАУВИ имало за последицу најпре повлачење представника Велике Британије, а потом и представника САД из надзорног одбора те агенције, што је несумњив показатељ да су овакви поступци Приштине широко препознати као средство за остваривање личних и политичких интереса, а не старања о имовинским правима и интересима људи на КиМ.

Управо због тога, српска страна је наставила да одлучно захтева да Приштина у циљу доследне примене Споразума о катастру најпре мора да поништи све акте и одлуке проистекле из поменутог тзв. Закона о КАУВИ, као и све правне радње и последице које су проистекле из његовог спровођења. Пошто се то још увек није догодило, чињеница је да и даље нису испуњени Споразумом предвиђени услови након чега би српска страна могла да преда Специјалном представнику ЕУ у Приштини скенирану оригиналну катастарску документацију за простор КиМ.

У циљу проналажења решења, Београд је од почетка имао конструктиван приступ у припреми предлога за доследну имплементацију Споразума, те је још 17. септембра и 10. децембра 2020. године на састанку у Бриселу изложио свој материјал којим су детаљно дефинисани структура и принципи за решавање питања приватне својине, као и предлози у вези методологије и начина рада, оснивања и функционисања, структуре и седишта свих тела која су предвиђена Споразумом. Међутим, до краја овог извештајног периода није дошло до наставка конструктивних преговора по питању имплементације Споразума о катастру.

Упркос томе, српска страна ће и надаље одлучно заступати став да се имплементација Споразума мора извршити како је договорено, јер је то једини начин да се пониште досадашњи акти отимања и узурпирања имовине Срба и СПЦ на КиМ, као и да се предупредe сви такви евентуални покушаји у будућности. Без испуњења тог услова, српска страна ни по коју цену неће предавати скенирану катастарску документацију Специјалном представнику ЕУ.

Скенирана катастарска документација ће бити предата тек када све три стране постигну договор којим би се, кроз доследну имплементацију Споразума, омогућило успостављање поузданог катастра у Покрајини. То јест, тек када се формирају сва тела на начин како је предвиђено Споразумом, уз обезбеђивање адекватног учешћа Срба у раду Техничке агенције, Трипартитне имплементационе групе и Комисије за решавање спорова. Само тиме би се на свеобухватан начин решило ово суштински важно питање за Србе, СПЦ и све неалбанце на КиМ, односно заштитила њихова угрожена имовинска права.

Матичне књиге. Ни током овог извештајног периода није дошло до помака у решавања проблема који се тичу имплементације Споразума о матичним књигама из 2011 године. ПИС у Приштини и даље одбијају да надлежним службама северног дела Општине Косовска Митровица доставе матичне књиге (или њихове копије) са личним подацима грађана који живе у том делу овог града. Услед тога ова лица, махом Срби, онемогућена су да прибаве лична документа у надлежној матичној служби у северном делу Митровице и принуђена су да и даље по њих одлазе у јужни део града.

Услед такве ситуације, отежан је посао за 39 бивших административних радника МУП Републике Србије, који након интеграције раде на издавању личних докумената особа – с што би требало да укључује управо и документа из надлежности матичне службе у четири већински српске општине на северу КиМ.

Београд константно указује ЕУ посредницима да за успешно спровођење Споразума није довољно само да српска страна има добру вољу да испуни обавезе које из њега проистичу, већ је неопходно и да ЕУ обезбеди да ПИС у Приштини у континуитету поступају на истоветан начин, односно да не дискриминишу грађане из северног дела Косовске Митровице. У конкретном случају се од ЕУ очекује да примора ПИС у Приштини да омогући тим српским грађанима да своја права остварују у надлежним матичним службама својих општина.

Царински печат. Српска страна у потпуности примењује Споразум о царинском печату из 2011. године, а усаглашени аранжмани из овог Споразума се

користе у свим документима везаним за промет робе (фитосанитарни сертификат, ветеринарски сертификати, фармацевтски сертификат, итд.).

Са друге стране, у извештајном периоду Приштина је наставила да крши члан 1. овог споразума, којим је договорено да ће стране обезбедити слободно кретање робе у складу са ЦЕФТА споразумом. У вези са тим, београдска страна и даље мора да прелепљује налепницом ознаке оцењивања усаглашености „ААА“ тако да се види само оцена усаглашености „СЕ“ (која је прихватљива за ПИС у Приштини). Разлог за то је објашњење надлежних органа ПИС у Приштини да производи имају постављену ознаку усаглашености Републике Србије са којом Приштина нема постигнут Споразум о признању ознаке и документације о усаглашености.⁸ Београдска страна сматра да је прелепљивање ове оцене усаглашености безразложно, имајући у виду да је ознака „ААА“ у складу са ЕУ стандардима.

Дипломе. Ни током овог извештајног периода није дошло до деблокаде примене Споразума о дипломама из 2011. године. Основни проблем који онемогућава примену договореног, а који постоји још од тренутка постизања Споразума, је одбијање ПИС у Приштини да признају листу високошколских установа акредитованих од стране Републике Србије. Услед тога, оне не признају ни високошколске исправе (у даљем тексту: „дипломе“) издате од стране Републике Србије, а нарочито дипломе стечене на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.

Првобитно су се власти у Приштини правдале недостатком одговарајуће правне регулативе, а касније су почеле крајње отворено да одбијају да признају дипломе Републике Србије јер не желе да прихвате листу акредитованих високошколских установа Републике Србије на којима се налази и поменути Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици. Такав став ПИС у Приштини је у директној супротности са словом договорених споразума, јер су се обе стране у том оквиру сагласиле да признају све дипломе које су издале све високошколске установе акредитоване у систему Републике Србије и покрајинском систему. Дакле, ПИС у Приштини су једини кривац за неспровођење овог споразума, јер према одредбама договореног, нити оне нити Београд имају право да мењају листу високошколских установа акредитованих од друге стране. Напротив, експлицитна је обавеза обе стране да размене листу са другом страном, како би знале које су установе акредитоване у другом систему – и да потом у дефинисаној процедури изврше признавање диплома издатих од тих установа.

Овакво поступање ПИС у Приштини – које је искључиво мотивисано тежњом да Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици прикажу као део покрајинског система – нажалост директно штети великом броју младих на обе стране. Без обзира на њихову националну и другу припадност, ови млади људи због блокаде примене Споразума од стране ПИС у Приштини не могу да добију признање својих диплома како би могли да остваре радна и друга права на основу свог стеченог образовања. Уместо да одблокирају примену договореног зарад интереса младих

⁸ Овај проблем је присутан од марта 2021. године, када је дошло до проблема са прометовањем бојлера из централне Србије на АП КиМ на ЗТП Рудница/Јариње и ЗТП Брњак/Табалије (враћени су бојлери компанија Терморад Пожега и Металац Горњи Милановац), јер су поред оцене усаглашености „СЕ“ (која је прихватљива за Приштину) имали и ознаку „ААА“.

генерација, ПИС у Приштини за то неосновано оптужују Београд и покушавају да ово питање изместе из оквира Дијалога и реше га у своју корист у оквирима регионалних иницијатива.

Београд ће упорно наставити да захтева да се у наставку Дијалога ово питање реши у складу са већ постигнутим договорима, за шта је, у основи, потребно само да ПИС у Приштини најзад поступи по слову договореног и почну да признају дипломе које издаје било која од високошколских образовних институција акредитованих у образовном систему Републике Србије.

Слобода кретања. Режим слободе кретања заснива се на Споразуму о слободи кретања из 2011. године, Коначним оперативним закључцима Групе за имплементацију у области слободе кретања из 2011. године (у даљем тексту: „Коначни оперативни закључци“), Договорима у вези са финализацијом спровођења Споразума о слободи кретања од 14. септембра 2016. године (у даљем тексту: „Договори“), Закључцима од 19. октобра 2016. године, који су пратили наведене договоре, и Закључцима од 30. септембра 2021. године.

У том смислу, режим слободе кретања преко административне линије се примењује на шест заједничких тачака прелаза (ЗТП): ЗТП Табалије/Брњак, ЗТП Депце/Мучибаба, ЗТП Мутивода/Мутивода, ЗТП Мердаре/Мердаре, ЗТП Кончуљ/Бела Земља и ЗТП Рудница/Јариње.⁹

Иако је Београд свој део обавеза из Договора и Закључака испунио до средине новембра 2016. године, имплементација постигнутих решења одложена је због неспремности Приштине да испуни преузете обавезе у договореним роковима. Наиме, Приштина је обавестила ЕУ да ће одложити имплементацију овог режима јер „није у могућности да припреми договорену количину налепница у задатом року“. Услед тога, каснило се са применом режима „налепница“¹⁰ и пререгистрацијом свих возила на регистарске таблице које издају ПИС у Приштини („КС“ или „РКС“ регистарске таблице).

Додатни проблем у овој области је генерисан одлуком ПИС у Приштини од 17. септембра 2020. године, којом је - више од годину дана пре прописаног термина - поништена посебна одлука Приштине из 2017. године да ће наставити са регистрацијом возила са „КС“ регистарским таблицама наредних пет година, али и Административно упутство о регистрацији возила са статусно-неутралним „КС“ таблицама које је усвојено 2018. године. На основу те одлуке из септембра 2020. године издато је обавештење да на простору Косова и Метохије више није могуће регистровати возила

⁹ Поред заједничких тачака прелаза, режим слободе кретања се примењује и на шест граничних прелаза: Батровци-Бајаково и Шид-Товарник (према Републици Хрватској), Хоргош-Реске и Келебија-Томпа (према Мађарској), Градина-Калотина (према Републици Бугарској), Прешево-Табановце (према Републици Северна Македонија), као и на Аеродром Никола Тесла у Београду и Аеродром Константин Велики у Нишу.

¹⁰ Режим налепница (стикера) подразумева да се релевантни делови регистарских таблица (статусни симболи) на возилима обе стране, приликом преласка административне линије, покривају са две беле налепнице. Тај режим је договорен како би се заменила дотадашња пракса издавања „ПРОБА“ регистарских таблица, које је Београд примењивао када су у питању возила са „РКС“ регистарским таблицама, приликом преласка административне линије.

на „КС“ таблице и да сходно томе власници возила са „КС“ регистарским таблицама приликом продужења регистрације морају да постојеће регистарске таблице замене са „РКС“ регистарским таблицама. Овим приштинским актом директно је прекршена је тачка 5. Договора из септембра 2016. године, којом је предвиђено да ће важење „КС“ таблица бити продужено на 5 година, након чега ће две стране ово питање поново разматрати, уз посредовање ЕУ.

Након оштрих реакција Београда, ЕУ је обавестила стране да ће „КС“ регистарске таблице важити до септембра 2021. године. Међутим, у пракси се приштинска страна није држала тога, а на састанцима који су вођени у оквиру Дијалога током јула и септембра 2021. године представници Приштине одбили су да уопште преговарају о овом проблему. Српска страна је у том смислу захтевала да се хитно изврши продужавање важења „КС“, што је приштинска страна одбила иако је према слову споразума била обавезна да разговара о овој теми у оквиру Дијалога.

Приштинска аргументација заснивала се том приликом доминантно на тврдњи да актуелна покрајинска власт не прихвата легитимност и легалност споразума који су договорени у области слободе кретања у оквиру Дијалога у периоду пре 17. фебруара 2021. године. Уместо тога, најавили су једнострано увођење ПРОБА таблица за возила која имају регистарске ознаке Републике Србије и запретили потпуном забраном уласка на АП КиМ возилима са регистарским ознакама Републике Србије, која су издата од стране измештених ПУ МУП РС („PR“, „KM“, „PZ“, „GL“, „UR“, „PE“, „DA“).

Нелегално скраћење рока важења статусно-неутралних таблица „КС“ (за годину дана пре рока дефинисаног Закључцима из 2016. године), одбијање да разговарају о овом питању у оквиру Дијалога и увођење „ПРОБА“ таблица 20. септембра 2021. године од стране Приштине, које је праћено нелегалним упадом приштинских параполицијских јединица на север КиМ, генерисало је драстичну политичку и безбедносну кризу на северу КиМ. Између осталог ти насилни акти ПИС у Приштини су резултирали обустављањем саобраћаја преко ЗПП Руднице/Јариње и ЗПП Брњак/Табалије, што је имало значајне последице по дистрибуцију примарне хране и лекова, али и превоз болесних и деце (посебно средњошколаца и студената УППКМ).

Криза је након дугачких преговора превазиђена Закључцима од 30. септембра 2021. године, у складу са којима су приштинске параполицијске фаланге морале да се повуку са севера АП КиМ до 2. октобра у 16.00 часова. То је споразумом постављено као предуслов за почетак примене режима „налепница“ за регистарске таблице возила обе стране – што је у Закључцима од 30. септембра дефинисано као привремено решење које ће ступити на снагу од 4. октобра у 08.00 часова. Тим Закључцима је прописано и да ће то решење бити на снази до постизања договора о трајном решењу у оквиру Дијалога на високом нивоу, као и да ће бити оформљена посебна Радна група састављена од представника ЕУ, Београда и Приштине, која ће покушати да у року од шест месеци дефинише могуће предлоге трајног решења за регистарске таблице. Према слову Закључака, Радна група је имала обавезу да „своје налазе“ потом представи Дијалогу на високом политичком нивоу, који је надлежан за дефинисање и усвајање трајног решења.

У складу са Закључцима, Радна група је одржала укупно осам састанка током шест месеци трајања мандата. Представници Београда су све време били активно укључени у рад Радне групе, предложивши неколико статусно-неутралних предлога решења за регистарске таблице. Са друге стране, Приштина на састанке Радне групе није долазила са предлозима решења који би били прихватљиви за обе стране, већ је све време инсистирала на решавању питања статуса преко постизања трајног решења за регистарске таблице. У том смислу је непрестано покушавала да уцењује београдску страну претњом о укидању регистарских ознака Републике Србије на КиМ, за таблице које су издате од стране измештених ПУ МУП РС („PR“, „KM“, „PZ“, „GL“, „UR“, „PE“, „DA“). Представници Београда у Радној групи су у више наврата одбацили приштинске оцене и упозорили и представнике ПИС у Приштини и ЕУ да Радна група према закључцима од 30. септембра 2021. године није надлежна да утврђује трајно решење за питање таблица.

Исто тако, представници Београда су аргументовано побили тврдње ПИС у Приштини да је режим стикера усвојен као решење које ће важити 6 месеци, што је период за који су те две стране тврдили да је Закључцима постављен као крајњи рок за проналажење трајног решења. У том смислу, српска страна је непрекидно подсећала да текст Закључака од 30. септембра ни на једном месту не наводи да постоји рок у којем мора да се пронађе решење, већ да само постоји временски ограничен мандат Радне групе, која у периоду од 6 месеци треба да истражи могуће опције за такво решење – које једино може да донесе Дијалог на високом политичком нивоу.

Такође, ПИС у Приштини и ЕУ је предочено да текст Закључака ни на једном месту не прави разлику између некаквих категорија регистарских таблица које издају надлежни органи Републике Србије или ПИС у Приштини. Сасвим супротно, тај споразум јасно прописује да ће режим стикера, који ће почети да се примењује од 4. октобра 2021. године, бити мера која ће бити привремено примењивана до проналаска трајног решења. У том смислу је српска страна подвукла да су ПИС у Приштини 4. октобра 2021. године почеле да стављају налепнице, као и на било које друге таблице Републике Србије. На тај начин су их признале као део укупног режима стикера, чиме су изгубиле право да на њих примењују процес тзв пререгистрације. Суочени са аргументима српске стране, ЕУ посредници су прихватили аргументацију да ће режим стикера наставити да се примењује све до проналаска трајног решења.

На последњем састанку Радне групе за таблице који је одржан 20. априла 2022. године, ЕУ посредници су закључили да је рад тог тела завршен Констатовали су да, упркос томе што је завршен мандат Радне групе, наставља се примена Споразума из септембра 2021. године, што значи да ће до постизања договора о трајном решењу на високом политичком нивоу наставити да се примењује режим „налепница“.

Упркос закључцима председавајућег Радне групе и додатним потврдама добијеним од ЕУ посредника да ће режим „налепница“ наставити да се примењује до постизања трајног решења на високом политичком нивоу, Приштина је 29. јуна 2022. године једнострано донела противправне одлуке о 1) издавању „улазно/излазног документа“ (декларационог листа) који ће на простору АП КиМ да замени лични

документ издат од стране органа Републике Србије¹¹ и 2) пререгистрацији возила са регистарским ознакама „PR“, „KM“, „PZ“, „GL“, „UR“, „PE“, „DA“) на регистарске ознаке „RKS“, које нису статусно-неутралне, без договора са Београдом у оквиру Дијалога који се води уз посредовање Европске уније. У одлуци о пререгистрацији возила наведено је да ће пререгистрација трајати два месеца, од 1. августа до 30. септембра 2022. године. Уколико се предметна возила не пререгиструју на „RKS“ таблице у наведеном периоду биће „национализована“.

Доношењем ове одлуке, Приштина је прекршила одредбе Закључака од 30. септембра 2021. године, за који су приштински представници на сваком одржаном састанку Радне групе о регистарским таблицама сами истицали да се примењује без икаквих проблема. Да поновимо, у складу са текстом Закључака од 30. септембра 2021. године, Приштина је 4. октобра 2021. године почела да примењује режим налепница на регистарске ознаке „PR“, „KM“, „PZ“, „GL“, „UR“, „PE“, „DA“), као и на све друге регистарске ознаке Републике Србије приликом преласка административне линије. Тиме је Приштина *de jure* и *de facto* признала да регистарске ознаке „PR“, „KM“, „PZ“, „GL“, „UR“, „PE“, „DA“) спадају такође у режим „привременог решења стикера“¹², које ће бити на снази до изналажења трајног решења на високом нивоу у оквиру Дијалога – то јест да сви имаоци тих таблица могу да се неометано са стикерима крећу на простору Покрајине.

Део приштинске одлуке о „национализацији“ возила са регистарским ознакама „PR“, „KM“, „PZ“, „GL“, „UR“, „PE“, „DA“, која се не пререгиструју на тзв. „PKC“ таблице у року од два месеца, је у суштинској супротности са Дијалогом о нормализацији односа Београда и Приштине, али и са свим конвенцијама о заштити права на мирно уживање приватне имовине стечене на законит начин. Њоме се 10.000 српских породица на северу Косова и Метохије суочава са отвореном и незаконитом претњом да ће потенцијално остати без своје приватне имовине, а 20% њих и без основних средстава за рад.

Доношењем оваквих одлука Приштина је поново генерисала политичку и безбедносну кризу на северу Косова и Метохије, по истом моделу по којем је створила кризу од 20. септембра 2021. године кроз увођење ПРОБА таблица за возила са регистарским ознакама Републике Србије. Поводом тога, српска страна је ЕУ посредницима упутила протесно писмо и затражила од њих хитно реаговање и решавање ових проблема. Након разговора дипломатских представника САД на Косову и Метохији и званичника ЕУ са приштинским руководством примена обе одлуке је иницијално одложена на месец дана, са 1. августа 2022. године на 1. септембар 2022. године. Упркос томе, Приштина је наставила да издаје улазно/излазни документ на остале четири заједничке тачке прелаза.

У међувремену, ЕУ је 18. августа 2022. године организовала састанак на високом нивоу у оквиру Дијалога, на којем две стране нису успеле да постигну

¹¹ Документ није требало да буде издан од стране приштинске полиције на заједничким тачкама прелаза.

¹² Пошто је на основу тачке 8. Договора у вези са финализацијом спровођења Споразума о слободи кретања из 2011. године - Брисел 14. септембар 2016. године, прописано да: „Режим налепница се неће односити на регистарске таблице на које се односи процес регистрације“.

компромисно решење. Док је ангажман српске стране оцењен као конструктиван, приштинска страна је окарактерисана као „неспремна“ за конкретан разговор о изналагању могућег решења.

У покушају спречавања безбедносне ескалације коју је Приштина иницирала у вези са овим питањима и изналагањем компромисног решења, 24. и 25. августа уследили су састанци ЕУ посредника и представника САД са званичницима две стране у Приштини и Београду. Најпосле, 27. августа 2022. године постигнут је договор да српска страна надаље омогући коришћење личних карата које издају ПИС у Приштини без употребе пропратног улазно/излазног документа. У том погледу постигнут је усмени договор да српска страна више не издаје улазно/излазни документ, а да га приштинска страна не уводи њихову верзију тог улазно/излазног документа – уз додатне гаранције ЕУ да српске личне карте остаје једини идентификациони документ грађана Србије који имају пребивалиште на простору КиМ, и северно и јужно од Ибра. Саставни део овог договора је и статусно-неутрална изјава (*disclaimer*) следеће садржине: „Омогућавање коришћења личних карата издатих од стране Приштине (Косова) се врши искључиво из практичних разлога ради олакшавања положаја појединаца и омогућавања њихове слободе кретања, у складу са Споразумом о слободи кретања постигнутим у Дијалогу 2011. године, не може се тумачити као признавање једнострано проглашене независности Косова, не прејудуцира одређивање коначног статуса Косова и не може се тумачити као пристанак Београда на одступање од Резолуције Савета безбедности Уједињених нација 1244 (1999)“. Ова изјава биће видно истакнута на свим административним прелазима, граничним прелазима и другим местима релевантним за примену овог договора из области слободе кретања.

Истовремено, ПИС у Приштини су се обавезале да ће сви грађани Републике Србије који имају српске личне карте, укључујући и све Србе који живе на простору АП Косово и Метохија, моћи слободно да улазе и излазе са простора Покрајине. Тиме је онемогућена намера ПИС у Приштини да „изван закона“ стави могућност Србима који живе на АП КиМ да пред њеним органима користе личне карте издате од Републике Србије. Имајући то у виду, овим договором је очуван државно-правни капацитет Републике Србије у Покрајини када је у питање важење личних докумената које издају органи Републике Србије.

Током извештајног периода, на административним прелазима нису предузимане појачане мере и забране у циљу сузбијања ширења вируса COVID-19, те је српска страна наставила да примењује редовне процедуре контроле возила, лица и пртљага.

Са друге стране, Приштина је током наведеног периода у више наврата мењала обухват мера ограничавања кретања становника на КиМ. Последње мере су донете 30. априла 2021. године, којима су услед побољшања епидемиолошке ситуације укинуте мере ограничења кретања. У вези са тим, особе које улазе на простор Покрајине, као и запослени у јавним и приватним установама, морају да испуне услов да имају потврду о вакцинацији са две дозе или једном дозом вакцине *Janssen*, док особе које из здравствених разлога не смеју да буду вакцинисане морају имати негативан *PCR* тест не старији од недељу дана.

Независно од свих горенаведених мера, Приштина је током извештајног периода примењивала и друге једностране мере којима је угрожавала примену Споразума о слободи кретања, а које се односе на: забрану преласка граничних прелаза са С. Македонијом и Црном Гором лицима која поседују пасоше издате од стране Координационе управе МУП Републике Србије¹³; захтев за додатним личним подацима при најави посета ИРЛ и ходочасника који желе да дођу на КиМ, што није предвиђено ни једним споразумом; повремене забране уласка на АП КиМ организованим групама;¹⁴ као и посебне контроле и мере на ЗТП према званичницима Београда и другим лицима која долазе из централне Србије, а који не потпадају под режим који је договорен Споразумом о званичним посетама.

Српска страна је због тога у више наврата указивала ЕУ посредницима да примена свих наведених мера Приштине представља грубо кршење Споразума о слободи кретања и да једнострано приступање питањима од значаја за обе стране представља неприхватљив однос према постигнутим договорима.

Када је у питању злоупотреба права на слободу кретања, током извештајног периода регистровано је укупно 424 лица са АП КиМ, који су спречени у покушају илегалног преласка административне линије, док је 61 лице (држављани земаља Азије и Африке) на незаконит начин прешло административну линију са подручја АП КиМ у централну Србију.

Имајући у виду свакодневну потребу за слободом кретања преко административне линије, српска страна верује да ће у наредном периоду бити решени проблеми који постоје и да ће ПИС у Приштини прекинути праксу увођења једностраних мера којима крши Споразум о слободи кретања и ескалира политичке и безбедносне кризе на северу КиМ.

Регионално представљање. Овај извештајни период обележили су континуирани покушаји ПИС у Приштини да у оквиру Дијалога поново покрену преговоре о измени Договора о регионалном представљању и сарадњи. То је учињено предлогом да ЕУ посредник регионалним организацијама упути тзв. Интерпретативно писмо, којим би се наводно олакшала и унификовала пракса означавања и именована ПИС у Приштини у свим сегментима рада регионалних иницијатива и организација. Међутим, суштински интерес који се крије иза овог захтева ПИС у Приштини је био измена постигнутог Договора из 2012. године – чиме би им се омогућило да закључују регионалне споразуме кроз представљање као „Косово“ уместо договореног термина „Косово*“ и пратеће фусноте.

Београд је током свих разговора са ЕУ посредницима испољавао јасан став да је српска страна спремна да разговара о било којем техничком прецизирању Договора

¹³ Наведене мере Приштина спроводи упркос томе што употреба и валидност пасоша које издаје Координациона управа није питање дефинисано Споразумом о слободи кретања, нити су стране о овом питању уопште разговарале у Дијалогу.

¹⁴ Током извештајног периода, приштинска страна у 13 случајева није дозволила улазак на подручје АП Косово и Метохија здравственим радницима, спортским клубовима и другим организованим групама са подручја централне Србије, које су ишле у обилазак здравствених институција, на организована такмичења или у обилазак манастира, уз навођење разлога безбедности, COVID-19 пандемије и недобијања одобрења из Приштине.

које верно осликава одредбе споразума из 2012. године. Међутим, српска страна је подвукла да су све стране дужне да се придржавају постигнутог договора нагласивши да измене предложене од стране ПИС у Приштини нису у складу са духом и текстом аранжмана из 2012. године.

У вези са тим, Канцеларије су током извештајног периода наставиле, заједно са представницима Министарства спољних послова, да целовито прате начин спровођења Договора о регионалном представљању Београда и Приштине од 24. фебруара 2012. године.

Кључни проблем и даље су континуирани покушаји Приштине да учествује на састанцима регионалних иницијатива и међународних организација, на којима би били представљени супротно начину који је прописан Договором. Ти покушаји су се током протеклих 14 месеци у највећем броју случајева односили на проблем обележавања назива Покрајине на састанцима организација и пратећим документима, где су ПИС у Приштини настојале да издејствују да буду означене само термином „Косово“, без астериска (ознаке „*“) и пратеће фусноте, како је предвиђено Договором. У том контексту, Канцеларије су израдиле 103 писана саветодавна мишљења, која су достављена државним органима, представницима друштвених, културних, спортских и других организација и установа које учествују у активностима регионалне сарадње – а како би њихови представници у том оквиру могли правилно да поступе приликом подношења захтева ПИС у Приштини којима у суштини крше Договор.

И поред постојања детаљне „Инструкције о поступању државних и других званичних представника Републике Србије на међународним и регионалним скуповима на којима учествују представници Привремених институција самоуправе (ПИС) у Приштини“, која је донета у јануару 2019. године, Канцеларије су и током овог извештајног периода наставиле да на „дневном нивоу“ надгледају спровођење ове Инструкције и реагују по захтевима институција Републике Србије за давање мишљења у вези са учешћем њихових представника на одређеним међународним и регионалним скуповима.

Канцеларије ће у наредном периоду наставити да прате примену Договора, са циљем заштите интереса српске стране и спречавања развоја догађаја и поступања који је супротан договореном у Дијалогу.

Интегрисано управљање прелазима (ИВМ). Република Србија у потпуности поштује договорене Закључке о ИВМ, као и Технички протокол о имплементацији ИВМ, који су закључени 2011. године.

У вези са тим, може се оценити да се генерално успешно одвија функционисање свих 6 заједничких тачака прелаза (ЗТП), а Београд предузима све неопходне мере како би омогућио функционалност свих прелаза и повећао оперативност служби на њима.

У оквиру наставка Дијалога Београда и Приштине на високом политичком и техничком нивоу, током јула и септембра 2021. године, као и током априла, маја, јуна и августа 2022. године, било је речи и о питањима из области ИВМ. Београдска страна је ЕУ посредницима указивала на све конкретне проблеме и истовремено радила на

решавању текућих техничких проблема на ЗТП које су у њеној надлежности. У том смислу, првенствено је била ангажована на омогућавању адекватних услова за рад свих службеника на прелазима.

Од кључних информација за функционисање заједничких тачака прелаза у овом извештајном периоду издвајамо следеће:

- **Усаглашени фитосанитарни сертификат** функционише без проблема. Међутим, Приштина још увек није решила проблеме забране увоза садног материјала винове лозе из централне Србије и регистрације и дистрибуције средстава за заштиту биља (пестицида) која су произведена у централној Србији, а дистрибуирају се на простор Косова и Метохије, о чему се разговарало од 2016. године на састанцима на централном нивоу и Имплементационе групе о ИБМ.
- **Усаглашени ветеринарски сертификати** функционишу без проблема. Током извештајног периода није било помака када је у питању усаглашавање Сертификата за млеко и млечне производе и Сертификата за месо (свиња и живине) и производа од меса који су достављени Приштини још 27. новембра 2015. године.
- **Усаглашени фармацеутски сертификат** функционисао је без проблема на заједничким тачкама прелаза на којима се одвија комерцијални саобраћај до краја септембра 2021. године, када је Приштина забранила испоруку хуманитарних пошиљки лекова здравственим институцијама и болницама на КиМ, које су претходно прошле комплетну процедуру одобравања у оквиру приштинских институција и били обележени у складу са устаљеном дугогодишњом праксом која је договорена за хуманитарне пошиљке. Због тога, пацијенти који се лече у болницама на АП КиМ морају да буду транспортовани у болнице у Нишу, Крагујевцу и Београду. Како неки од пацијената не стигну на време до одредишта у централној Србији често долази до смртог исхода. Српска страна је у више наврата код ЕУ посредника тражила да Приштина ову забрану стави ван снаге и хитно омогући несметано допремање лекова и другог медицинског материјала из централне Србије. Београд је то последњи пут учинио у оквиру техничког Дијалога на учинио на задњем састанку који је одржан 21. јуна 2022. године у Бриселу, када је ЕУ посредницима доставио и комплетну документацију која се односи на овај проблем на енглеском језику.¹⁵ Том приликом је поново захтевано хитно решавање овог проблема, односно да се омогући несметан проток донираних лекова здравственим установама и болницама на КиМ. Иако су ЕУ посредници обећали да ће решити наведени проблем у најкраћем року. Нажалост, предметни проблем је додатно продубљен 1. августа 2022. године, непосредно након покретања актуелне кризне на северу КиМ, кроз напад специјалних параполицијских јединица РОСУ на возача лекова и санитетског материјала Дејана Спахића. Српска страна је ову тему наметнула на састанцима на техничком нивоу 21. јуна 2022. године, затим на високом нивоу 18. августа, као и током одвојених сусрета које је потом обавила са СП ЕУ за Дијалога г. Лајчаком у Бриселу и Београду

¹⁵ Претходно су на састанку, који је одржан 13. маја, ЕУ посредници тражили од српске стране да предметне одлуке на албанском језику превеле на енглески језик, уз тврдњу да они за то немају капацитета.

- **ЗТП Мердаре се и даље налази у систему тзв. „зелених коридора“**, који је формиран у оквиру Европске уније са циљем бржег и ефикаснијег решавања основних потреба људи по питању обезбеђивања њиховог снабдевања примарном робом, односно храном и санитарским материјалом током трајања пандемије *COVID-19*.

Распоређивањем додатних контејнера за смештај полицијских снага у близини ЗТП Брњак/Табалије, Приштина крши Споразум о *IBM* и техничке споразуме Војске Србије и КФОР који су закључени у оквиру режима Војнотехничког споразума,¹⁶ по којима тзв. косовска полиција не сме да приђе ближе од 1000 метара у односу на административну линију.

Званичне посете и официри за везу. Договор о размени официра за везу Београда и Приштине постигнут је 7. новембра 2012. године, током друге рунде техничког дијалога у Бриселу. Циљ овог договора је да Београд и Приштина одреде по једно лице, преко којег ће размењивати обавештења о проблемима који се могу јавити у процесу имплементације договора постигнутих у оквиру Дијалога, кроз директну комуникацију. Овај договор је операционализован кроз усвајање Закључака председавајућег о аранжману о каналу за везу, који су постигнути у Бриселу 31. маја 2013. године. Тако је управо на основу овог договора, 17. јуна 2013. године дошло до размене официра за везу, а у наставку имплементације овог Споразума у оквиру Дијалога у Бриселу одржана су укупно два састанка.

Решавање питања посета регулисано је у оквиру преговарачког процеса 14. новембра 2014. године, када је на састанку у Бриселу постигнут Договор о званичним посетама. Њиме је детаљно регулисана процедура, најаве и реализација званичних посета, временски рокови у којима треба да буду предузете радње у вези најаве посета, као и категорије званичника који улазе у режим званичних посета.

Привремене институције самоуправе у Приштини су наставиле да крше Договор о званичним посетама и током овог извештајног периода. У вези са тим, главном преговарачу београдске стране на техничком нивоу и директору Канцеларије за КиМ др Петру Петковићу су током овог извештајног периода чак шест пута онемогућене уредно најављене посете Покрајини. Ради се о посетама које су требале да буду реализоване **1)** 3. септембра 2021. године, **2)** 24. и 25. новембра 2021. године, **3)** 2. децембра 2021. године, **4)** 15. децембра 2021. године, **5)** 12. јула 2022. године и **6)** 13. јула 2022. године.

Забране посета директору Канцеларије за КиМ представљају драстично кршење Договора о посетама званичника, јер тај споразум у тачки 2. јасно прописује да се сагласност за посете морају тражити само за две категорије званичника – за које се обавештења о посети морају послати најкасније 72 сата унапред за прву, односно 48 сати раније за другу категорију званичника. Овом тачком Договора су јасно прописани

¹⁶ ВТС и сви пратећи документи препознају искључиво Војску Србије и КФОР као стране које могу да приђу административној линији на раздаљину до 1000 метара. Споразумом о *IBM* је дозвољено тзв. косовској полицији да борави у близини административне линије само у зони заједничких тачака прелаза.

и временски рокови у којима друга страна има право да поднесе приговоре и евентуално ускрати своју сагласност.

Сходно томе, неопходно је нагласити да је у тачки 3. овог Договора јасно прописано да ће „свака страна именовати по једног званичника који ће имати редован и поједностављен приступ другој страни и за кога ће стране достављати само логистичке информације како би се омогућила припрема посета“. Имајући у виду да је у оквиру Дијалога договорено да тај званичник буде главни преговарач на техничком нивоу сваке стране у Дијалогу и да је српска страна службено обавестила ЕУ да је то господин Петковић, очито је да Приштина нема могућност да забрани његову посету. Она дакле има право само да прими знању обавештење ради логистичких припрема и обавезна је да ту посету безусловно организује. Упркос томе, српска страна је у припреми путовања господина Петковића увек до крајњих граница водила рачуна да његова посета буде реализована тако да на било који начин не може да буде искоришћена за политизацију и отежавање околности које су везане за процес нормализације односа Београда и Приштине.

Осим посета директора Канцеларије за КиМ, ПИС у Приштини су интензивирале кршење Договора и када су у питању посете других српских званичника. Тако је у протеклом извештајном периоду регистровано укупно пет таквих догађаја, током којих су посете Покрајини неосновано онемогућене министрима у Влади Републике Србије Дарији Кисић-Тепавчевић, Бранку Ружићу, Вањи Удовичићу, као и директору Канцеларије за информационе технологије и електронску управу Михаилу Јовановићу.

Српска страна је на сваком разговору у оквиру Дијалога покретала питање кршења Договора и захтевала да ЕУ посредници обезбеде његово пуно и доследно поштовање. У том смислу, посебно је апострофирано да је Београд у потпуности поштовао одредбе Договора и ниједном није онемогућио уредно најављену посету званичника ПИС у Приштини простору централног дела Републике Србије. У том смислу, Канцеларије су ЕУ посредницима и мимо оквира састанака у оквиру Дијалога упућивале писане протесте и захтеве за поштовање Договора, што ће наставити да чине и убудуће у настојању да обезбеде да се тај споразум доследно поштује.

Када је у питању Аранжман о официрима за везу, може се рећи да је то један од ретких договора постигнутих у Дијалогу Београда и Приштине чије спровођење се током извештајног периода одвијало без већих проблема. Његов велики практични значај приликом решавања проблема са којима се становништво Косова и Метохије сусреће свакодневно нарочито је дошао до изражаја током борбе против ширења заразе изазване вирусом *COVID-19* у циљу сузбијања пандемије. Па ипак, ПИС у Приштини су током извештајног периода угрозиле позитивна достигнућа овог канала везе на релаксирању тензија. То су спровеле онемогућавањем допремања хуманитарних лекова српским здравственим установама у Покрајини које није решено од септембра 2021. године.

Остала питања (покретута у циљу доприноса нормализацији односа)

Наплата царина. Београд је и током овог извештајног периода испуњавао све преузете обавезе и вршио наплату свих дажбина у складу са Споразумом о царинама из 2011. године.

Са друге стране, у извештајном периоду Приштина је наставила да утврђује царинску вредност робе на ЗТП Рудница/Јариње и Брњак/Табалије централно и само при дневној светлости, иако оваква процедура рада приштинске царинске службе доприноси додатном задржавању у царинењу робе. Наиме, ни након четири године од договора на састанку Имплементационе групе о ИБМ у Бриселу 20. марта 2018. године није дошло до промене рада приштинске царинске службе у складу са српским захтевом тако да се царинење робе на поменутих прелазима одвија до 20:00 часова (не само при дневној светлости), за робу која не захтева велики број наименовања, односно не захтева додатне фитосанитарне или ветеринарске прегледе, у складу са Техничким протоколом о имплементацији Закључака о ИБМ, којим је дефинисано да царинска служба ради 24/7.

Развојни фонд за тзв. север Косова. Од марта 2021. године када је формирана нова Влада ПИС у Приштини није одржан ниједан састанак Фонда за развој севера АП Косово и Метохија (у даљем тексту: „Фонд“). Последњи састанак одржан је 6. новембра 2020. године, када је договорен велики пројекат изградње Културног центра у општини Косовска Митровица.

У периоду од оснивања Фонда, успешно су завршени следећи пројекти у четири општине са већински српским становништвом:

- Општина Косовска Митровица: експропријација земљишта које је намењено за изградњу општинске зграде у Косовској Митровици, изградња ватрогасног дома, изградња спортске хале у Косовској Митровици, подршка малим и средњим предузетницима.
- Општина Лепосавић: опремање обданишта (прва фаза), подршка малим и средњим предузећима и развоју пољопривреде, изградња и обнова некатегорисаних путева и локалних земљаних путева.
- Општина Зубин Поток: изградња атлетске арене, изградња затвореног базена, реконструкција локалних путева, набавка медицинске опреме за медицински центар, отворени су центар за водене спортове на језеру Газиводе и туристички комплекс *Via Ferata*.
- Општина Звечан: подршка малим и средњим предузетницима и пољопривредним газдинствима, подршка невладином сектору, експропријација земљишта за изградњу приступног пута Савина стена, експропријација земљишта за изградњу Омладинског центра, урбани развој новог насеља зоне „Кориље“, чишћење индустријске депоније „Гатер“, снабдевање електричном енергијом регионалне депоније Савина стена, обнова Карађорђевог улице.

Управном одбору Фонда су представљени пројекти израде општинске планске и пројектне документације за изградњу путева у општини Лепосавић и изградње пута Коваче-Превија у општини Зубин Поток, који још увек нису одобрени.

Што се тиче количине средстава у Фонду, иако је након укидања приштинских царинских баријера и такси на робу из централне Србије 2018. године настављен промет производа преко ЗТП који се налазе на северу АП КиМ (ЗТП Рудница/Јариње и ЗТП Брњак/Табалије) од царинских и акцизних прихода, као и прихода од ПДВ прикупљено је само 2,7 милиона евра према подацима са последњег састанка Фонда.¹⁷

Осигурање возила. И током овог извештајног периода Меморандум о разумевању у области осигурања возила се релативно успешно примењивао.¹⁸

Именовањем кореспондената за анализу од стране тзв. Косовског бироа осигурања (*KIB*), који се бави обрађивањем захтева за исплату обештећења на подручју Покрајине, осигуравајућа друштва обе стране успоставила су директну међусобну сарадњу. Међутим, иако ова сарадња успешно функционише, на административној линији се још увек врши визуелна контрола возила, јер није успостављен систем електронске верификације полиса осигурања, којим би се смањила могућност кријумчарења возила и обезбедио већи степен сигурности приликом процене накнаде штете за возила.

Потребно је напоменути да главни проблем у области осигурања возила остаје Европски извештај о саобраћајној несрећи, који је анексом 3., чланом 6., проглашен неважећим

У наредном периоду, српска страна очекује да ће доћи до успостављања система електронске верификације полиса осигурања возила.

Слободна трговина. Слободна трговина између Београда и Приштине се одвија у складу са Споразумом о слободној трговини у Централној Европи (*CEFTA*). Ову област у одређеној мери регулишу и Споразум о царинском печату и Технички протокол о имплементацији ИВМ, у оквиру којег је постигнут Споразум о царинама.

Приштина је током извештајног периода, у условима када се и даље осећају последице пандемије *COVID-19* на целокупан промет српске робе на Косово и Метохију, наставила да отежава пласман српске робе ка Покрајини на директан или индиректан начин.

Тако су ПИС у Приштини и даље наставиле да захтевају да се за прометовање бојлера из централне Србије на АП КиМ преко ЗТП Рудница/Јариње и ЗТП Брњак/Табалије користи искључиво оцена усаглашености „СЕ“ (која је прихватљива за Приштину), без ознаке „ААА“ (која није прихватљива за Приштину иако је у складу са ЕУ стандардима).

Поред тога, Приштина је наставила да крши одредбе *CEFTA* споразума применом нецаринских препрека при пласману робе из централне Србије на КиМ. Ради

¹⁷ На крају претходног извештајног периода сума новца у Фонду је износила 2,4 милиона ЕУР.

¹⁸ Меморандум је закључен 23. јуна 2015. године између Удружења осигураваача Србије (УОС) и тзв. Косовског бироа осигурања (*KIB*), а ступио је на снагу 12. августа 2015. године. Меморандум омогућава узајамно признавање полиса осигурања за сва возила која са простора Косова и Метохије улазе на простор централне Србије и обрнуто.

се о негативној пракси повећања цене српских производа обрачуном транспортних трошкова применом виших основица од реалних за обрачун ПДВ и увођењем додатних такси којима се утиче неповољно на конкурентност српских производа на АП Косово и Метохија. У вези са тим, Приштина врши обрачун транспортних трошкова блоковске робе (гитер блокови за зидање димензија 25x19x19 и 25x19x12, као и ферт-монт блоковима за међуспратне конструкције) применом виших основица од реалних за обрачун ПДВ, наплаћује додатну таксу од 4 евроцента по блоку за грађевинске блокове који долазе из централне Србије. Још увек је на снази и одлука Приштине од 19. октобра 2017. године, којом је уведена нецаринска баријера у виду посебне дажбине на пшенично брашно пореклом из централне Србије у износу од 40 евра по тони, као и одлука о посебним дажбинама на сточну храну пореклом из централне Србије у износу од 4 евроцента по килограму.

Приштина такође захтева да свако прометовање производа из централне Србије у Покрајину прати уверење о контролисању квалитета издато од акредитоване лабораторије. Овим поступком Приштине се беспотребно усложњава и поскупљује читав процес што значајно успорава и спречава трговину робом између централне Србије и КиМ.

И даље је присутан проблем који је генерисан ступањем на снагу Уговора о повезивању са *KOSTT*, на основу којег је приштински оператор преносног система 14. децембра 2020 отпочео оперативно да функционише као засебна контролна област. Након тога, прекинута је трговина електричном енергијом између енергетских компанија из централне Србије и енергетских компанија са КиМ, којима се уједно не дозвољава да користе покрајинску електромережу за продају трећим партнерима. До решења овог проблема не може да дође без пуне примене споразума из области енергетике, јер ПИС у Приштини не признају лиценце за трговину електричном енергијом компанијама које функционишу у систему Републике Србије.

Из централне Србије ка Косову и Метохији највише се прометују прехранбени производи и пиће, хемикалије и хемијски производи, пољопривредни производи и деривати нафте, док са Косова и Метохије у централну Србију највише долазе основни метали, рециклажа, прехранбени производи и пиће.

Мост и „Парк мира“ у Косовској Митровици. Главни мост на Ибру у Косовској Митровици био је затворен за саобраћај од окончања сукоба 1999. године. Од тог периода, овај објект био је поприште сталних безбедносних инцидената, који су укључивали смртоносне нападе на Србе и њихово застрашивање од стране Албанаца. Због тога су локални Срби на мосту ради заштите безбедности били приморани да поставе барикаде, о чијем уклањању су 2014. године започети разговори преговарачких тимова Београда и Приштине, уз посредовање ЕУ.

Међутим, након што је 17. јуна 2014. године уклоњена барикада са главног моста, већ 18. јуна створена је озбиљна безбедносна ситуација услед организоване најезде Албанаца из Јужне Митровице. Та ситуација је претила да ескалира у драматично етничко насиље великог обима, због чега је на мосту, у организацији Канцеларије за КиМ и локалне српске самоуправе, истог дана изграђен зелени појас оивичен бетонским жардињерама (тзв. „Парк мира“).

Ово питање је потом решавано у оквиру Закључака Радне групе за слободу кретања – мост из 25. августа 2015. године, као и више аранжмана који су потом проистекли из тог документа. У складу са договорима, грађевински радови на ревитализацији моста и његовог окружења, за шта је била надлежна ЕУ, као и претварање Улице краља Петра у Северној Митровици у пешачку зону, завршени су успешно у августу 2018. године. Након тога је у септембру те године извршена и примопредаја свих објеката између српске стране и ЕУ, као инвеститора, и извођача грађевинских радова ангажованих на поменутиим објектима.

Од тог периода, за отварање моста и пешачке улице заједно са припадајућим објектима, преостало је да се реши спорно питање разграничења Северне и Јужне Митровице у области Сувог Дола. Према Споразуму, предвиђено је да тек након тога могу да се створе услови да српска страна и ЕУ усагласе датум истовременог отварања моста и пешачке улице. У том смислу, за српску страну је изузетно позитивно то што је надлежни ЕУ посредник на састанку одржаном 27. фебруара 2018. године у Бриселу потврдио да ЕУ сматра да разграничење Северне и Јужне Митровице у области Сувог Дола мора бити извршено пре истовременог отварања моста и пешачке Улице краља Петра. Том приликом, он је у основи подржао захтев српске стране да то разграничење буде извршено у складу са чланом 3.3. релевантног прописа ПИС у Приштини о административним границама општина, где је јасно наведено да ће граница између две поменуте општине бити „линија која ће бити повучена преко катастарске зоне Суви До“, која се према том акту налази у саставу Јужне Митровице. У том смислу, ЕУ посредник је заправо уважио аргумент српске стране да је Приштина фактички већ извршила ово разграничење, тако што је пред покрајинске изборе 2017. године Србе из српског дела тог села сврстала у бирачки списак општине Северна Митровица, а Албанце из албанског дела тог села у бирачки списак општине Јужна Митровице.

Међутим, и током овог извештајног периода није било даљег напретка у примени Споразума, што је застој који траје од завршетка радова на мосту и пешачкој Улици краља Петра 2018. године. Кључна препрека довршетку имплементације овог споразума је што ПИС у Приштини и даље одбијају да спроведу поменуто разграничење две општине.

Након више провокација органа ПИС у Приштини током протеклих година,¹⁹ током извештајног периода није било знатнијег ангажовања приштинских управних органа које би реметило успостављени *status quo*. Упркос томе, зона моста и Сувог Дола остаје неуралгична тачка севера КиМ, где се и даље дешавају међуетничке „интеракције“ које понекад имају и насилни карактер, а сам мост и његово окружење су предмет интензивних активности приштинских параполицијских фаланги приликом нелегалних упада које спровode на северу КиМ.

¹⁹ Органи ПИС у Приштини су 29. октобра 2019. године изненада отпочели незаконите радове на уређењу речног корита и обале реке Ибар у Косовској Митровици, које су накратко изводили на потезу од главног моста на Ибру до моста који се налази у зони села Суви До. Ти радови су „захватили“ северну обалу реке Ибар, за коју је у административном смислу искључиво надлежна северна Митровица, која није била издала неопходне грађевинске дозволе извођачу радова. Током 2020. године регистрован је нови незаконити акт приштинске стране, овај пут је то био покушај незаконите ревитализације пешачког моста код мешовитог насеља „Три солитера“.

Имајући у виду значај овог питања за стабилност севера КиМ, као и потребу да се оно реши у складу са споразумима постигнутим у овој области у Дијалогу, Канцеларије ће и даље insistирати на хитној доследној примени тих споразума. Из чисто техничке перспективе посматрано, имплементација овог споразума би могла да се реализује релативно брзо, одмах након што ПИС у Приштини испуне своју обавезу да поменуто фактичко разграничење Северне и Јужне Митровице, које је 2017. године извршила Приштина, формално „пресликају“ у одговарајуће покрајинске регулативе.

Цивилна заштита. Ни током овог извештајног периода није завршена имплементација Споразума о цивилној заштити (ЦЗ), јер Приштина и даље упорно одбија да испуни преузете обавезе.

На састанку на техничком нивоу 7. јула 2021. године у Бриселу ПИС у Приштини су неиспуњење својих обавеза неуспешно покушале да оправдају наводним неиспуњавањем радних дужности од стране интегрисаних бивших припадника цивилне заштите. Према тврдњама Приштине, од укупно 483 таква лица у покрајинским институцијама, велики број њих добија зараде иако тобож одбија да прихвати понуђене послове услед наведеног притиска који на њих врше власти из централне Србије. Српска страна је аргументовано одбацила ове тврдње и објаснила како та лица врше радне обавезе из домена свог радног ангажовања. У том смислу, српска страна је ЕУ посредницима указала да је заправо Приштина та која крши одредбе Споразума у погледу редовне исплате зарада тим лицима.

Иако у претходном периоду није дошло до решавања проблема у овој области, српска страна ипак очекује да ће ЕУ својим ауторитетом обезбедити доследну примену Споразума у ближој будућности.

Споразуми и дијалог привредних комора. Сарадња две коморе заснована је на Меморандуму о разумевању ПКС и ПКК од 24. јула 2013. године, као и анексима о арбитражи у случају спорова и изградњи институционалних капацитета.

Током извештајног периода дошло је до напретка у сарадњи комора у оквиру процеса Западни Балкан (у даљем тексту ЗБ), кроз заједничке активности Коморског инвестиционог форума Западног Балкана (у даљем тексту КИФ ЗБ). У вези са тим, у Мађарској је 8. новембра 2021. године потписана Заједничка декларација о сарадњи са представницима привредних комора Вишеградске групе.²⁰ Током састанка, представници привредних комора ове две значајне групације разговарали су о економским потенцијалима, последицама *COVID-19* пандемије и активностима које су предузете од стране представника пословне заједнице у циљу подршке привредницима и опоравку привреде.

²⁰ У заједничкој декларацији о сарадњи истиче се подршка успостављању функционалног правног оквира који се односи на слободно кретање робе, особа и капитала, као и обезбеђивању брзог протока робе између региона (скраћивањем времена чекања на прелазима и техничких формалности). Такође, акценат је стављен на проширење зелених линија у складу са Економским и инвестиционим планом за Западни Балкан и Акционим планом за Заједничко регионално тржиште.

Затим је 28. априла 2022. године у Бриселу одржана нова седница Коморског инвестиционог форума Западног Балкана, као и састанак привредника Западног Балкана са представницима Европске комисије, у организацији Коморског инвестиционог форума Западног Балкана. Током састанка, усаглашене су поруке о потреби наставка регионалне сарадње у оквиру Акционог плана за успостављање заједничког регионалног тржишта, који је усвојен у Софији у новембру 2021. године. Сходно томе, закључено је да партнери на Западном Балкану морају приоритетно да раде на уклањању препрека за слободан проток радне снаге, робе и услуга, као и на даљој хармонизацији прописа у складу са регулативом Европске уније.²¹

Транспорт опасног терета. Транспорт опасног терета између Београда и Приштине се одвијао без икаквих проблема до августа 2015. године, када је неколико возила са регистарским ознакама „КС“ заустављено од стране надлежне инспекције у централној Србији. Том приликом је утврђено да ова возила не поседују одговарајуће *ADR* сертификате и да не задовољавају потребне техничке стандарде.²² Сертификати које су та возила и возачи користили су издати од стране приштинских институција, које нису надлежне за њихово издавање у складу са прописима *ADR*, обзиром да тзв. Косово није страна уговорница тог међународног споразума.

Како би се решио наведени проблем и омогућила слободна трговина између Београда и Приштине, овим возилима је дата могућност да током прелазног периода од четири месеца (до 31. децембра 2015. године) изврше сертификацију возила и возача у складу са регулативом *ADR*. Током прелазног периода један број компанија са КиМ су сертифициовале своја возила и возаче код надлежних органа Републике Србије. Међутим, одређени број компанија није прибавио потребне сертификате или из разлога што возила нису испуњавала техничке услове за превоз опасног терета, или због тога што нису желели да сертификате прибављају од надлежних органа Републике Србије.

Разговори у циљу решавања овог проблема настављени су, када је на састанку 19. априла 2016. године у Бриселу постигнут договор, којим се омогућава транспорт опасног терета преко административне линије, уз поштовање свих стандарда предвиђених конвенцијама *ADR*. Постигнутим договором укинута су „реципрочне“ мере које су 21. марта 2016. године уведене од стране Приштине.

Када је у питању генерално успешна имплементација овог договора, Канцеларије у сарадњи са представницима Министарства грађевинарства, саобраћаја и

²¹ Састанку су присуствовали и представници *Eurochambers*, секретаријата *CEFTA*, Транспортне заједнице, Регионалног савета за сарадњу и других међународних организација.

²² Транспорт опасног терета у друмском саобраћају је регулисан Европским споразумом о међународном друмском превозу опасне робе (*ADR*), чији је депозитар Организација Уједињених нација (Техничке послове из ове области спроводи радна група Економске комисије Организације Уједињених нација за Европу – *UNECE*, са седиштем у Женеви). У складу са *ADR*, да би возило или возач могли да учествују у друмском транспорту опасног терета неопходно је да поседује две врсте сертификата: 1. Сертификат о одобрењу за возило за транспорт опасног терета који потврђује да возило испуњава све неопходне техничке услове за превоз опасног терета (одредба 9.1.3.1 *ADR*) и који може да изда само надлежни орган стране уговорнице *ADR* у којој је возило регистровано (одредба 9.1.3.2 *ADR*), и 2. Сертификат за возача возила за транспорт опасног терета који потврђује да возач испуњава све прописане услове да управља возилом за транспорт опасног терета (одредба 8.2.1.1 *ADR*) може да изда надлежно тело било које стране уговорнице *ADR*, уз обавезу сваке стране уговорнице Споразума *ADR* да прихвати овај сертификат (одредба 8.2.1.6 *ADR*).

инфраструктуре, Управе за транспорт опасног терета, као и привредних друштва која испоручују робу купцима на територији Косова и Метохије и у овом извештајном периоду раде на спречавању појаве евентуалних нових проблема у овој области.

Новоотворене теме у Дијалогу

Нестала лица – Премда је питање несталих лица у оквиру Дијалога први пут покренуто још средином 2020. године – када су начелно усаглашени принципи за његово решавање – нова Влада ПИС у Приштини је одмах по доласку на власт у фебруару 2021. године одбила договорене принципе и захтевала да се о том питању изнова преговара. Као страна која ово питање не перципира кроз политичку призму, већ га третира искључиво као хуманитарно и цивилизацијско питање, Београд је прихватио да се то питање изнова размотри и да се пронађе обострано прихватљиво решење. Отвореност Београда у овом погледу представљала је јасну демонстрацију добре воље и отворености српске стране, првенствено према породицама свих несталих лица током сукоба на Косову и Метохији, које већ више од 20 година трагају за истином о судбини својих најмилијих.

Сходно томе се током извештајног периода на састанцима у оквиру Дијалога Београда и Приштине интензивно разговарало о питању несталих лица са АП КиМ. Конкретни разговори водили су се о предлогу текста Декларације о несталим лицима, које је ЕУ као посредник формулисала и предложила странама. Београд је у том оквиру једини испољавао конструктиван приступ, што потврђује чињеница да је на самом почетку од првог до последњег слова прихватио први, оригинални, статусно и садржински неспоран ЕУ предлог Декларације о несталим лицима.

Међутим, Приштина је одмах суштински одбацила ЕУ предлог и поставила захтев за још 10 додатних измена текста, које је Београд – све изузев једног – као исказ добре воље прихватио. Упркос томе, Приштина је месецима онемогућавала и још увек блокира договор о овом хуманитарном питању јер непрекидно инсистира на употреби термина „*enforced disappearances*“ (присилни нестанци) као посебне категорије која би се помињала у тексту Декларације. Употреба те конструкције у декларацији је за Београд апсолутно неприхватљива, јер је она садржана у релевантним међународним конвенцијама које регулишу проблематику присилних нестанака – као јасно дефинисане правне категорије злочина за који постоји искључива одговорност држава.

Пошто је Република Србија једини субјект који има статус државе у процесу Дијалога, евентуално прихватање термина „*enforced disappearances*“ би подразумевало одговорност српских полицајаца, судија и других државних органа, односно саме Републике Србије, за све нестанке који су се под присилом одиграли током сукоба на простору Косова и Метохије. То конкретно значи да би Република Србија – пошто тзв. ОКВ и Косово нису државе, а по релевантним међународним конвенцијама о присилним нестанцима једино су суверене државе одговорне за *enforced disappearances* – у том случају била једина означена као директно одговорна за све присилно нестале Србе, неалбанце и Албанце, које је тзв. ОВК отимала и масакрирала. То је очито изван сваке границе здравог разума и цивилизованог захтева што је српска страна јасно предочила истакавши да на тако нешто неће пристати.

Ипак, Београд је и по овом питању исказао крајњу конструктивност нуђењем још три могућа компромисна решења која у потпуности штите интересе Републике Србије у односу на приштински захтев за коришћење термина који би на неки начин уважио чињеницу да су бројна лица током сукоба нестала под присилом. Истовремено, ти предлози су сасвим искључивали могућност да Република Србија и њени органи буду одговорни за поменута дела присилних нестанака која су правно регулисана према поменутих конвенцијама о присилним нестанцима. Међутим, Приштина је чак и те додатне предлоге Београда категорички одбила. Тиме је још једном показала да своју наводну заинтересованост за решавање питања несталих лица користи искључиво за добијање политичких поена, те да тамошњи политичари суштински нису заинтересовани за расветљавање судбине несталих лица са АП Косово и Метохија. Штавише, Приштина је опструкцијом преговора настојала да на све начине скине са себе одговорност и оптужи Републику Србију за нестанак и судбину свих несталих лица са простора АП КиМ.

IV Збирни преглед постигнућа рада Канцеларија

У оквиру своје надлежности, Канцеларије су током извештајног периода израдиле укупно **127 преговарачких платформи**, којима су обухваћене теме и питања у Дијалогу. Платформе су израђене, како за потребе радних група и експертских тимова, који су учествовали у дијалогу, тако и за потребе разговора високих државних званичника, а пре свега председника Владе.

У вези са преговарачким процесом, **реализовано је укупно 218 састанака**. Састанци су вођени са представницима ЕУ, али и међународних организација и других држава које су се повремено бавиле питањима које су део Дијалога или индиректно, у мањој или већој мери, имају везе са преговарачким процесом. Теме ових састанака била су питања о којима се иначе разговарало у Дијалогу (Први споразум, технички споразуми, други договори и новоотворене теме), затим проблеми произашли из Дијалога, као и друга питања, која су у непосредној вези са Дијалогом и доприносе његовом успеху. Од укупног броја састанака, доминантан број је реализован у Бриселу и Београду, док су састанци одржавани и у Бечу, Берлину, Паризу, Риму, Женеви, Истанбулу и другим европским градовима. Састанци су одржавани у централној Србији (Ниш, Куршумлија, Краљево, Крагујевац и друга места) и на Косову и Метохији (Грачаница, Косовска Митровица, Приштина, итд).

Током преговарачког процеса у протеклом периоду **по значају се издвајају следећи резултати:**

- Постизање Закључака од 30. септембра 2021. године, којим је деескалирана огромна безбедносна криза коју је приштинска страна претходно покренула нелегалним скраћењем рока важења статусно неутралних КС таблица и једностраним наметањем тзв. ПРОБА таблица. Споразумом од 30. септембра 2021. године је формално-правно замењен режим претходних споразума из области слободе кретања и примењен режим „налепница“ као привремена мера до постизања трајног решења. Иако ЕУ и ПИС у Приштини то оспоравају, самим текстом споразума је – до постизања трајног решења у Дијалогу на високом нивоу – у формалном смислу

на АП КиМ легитимизована употреба свих регистарских таблица које издаје Република Србија. То значи да је формално одбрањено право грађана на коришћење тзв. „КМ“ групе таблица на простору АП КиМ.

- Постизање договора око Мапе пута 21. јуна 2022. године, којим је осигурана енергетска безбедност и независност севера КиМ, омогућена физичка контрола и присуство српске компаније „Електросевер“ на свим објектима енергетске инфраструктуре на северу КиМ, али и обезбеђено да Србима на том простору пружалац свих услуга у области енергетике (снабдевање и дистрибутивне услуге) буде искључиво српска компанија „Електросевер“.
- Постизање усменог договора по питању личних карата из области слободе кретања од 27. августа 2022. године, којим је одбрањено право Срба и других грађана АП КиМ да при уласку и изласку из Покрајине несметано могу да користе личне карте издате од стране Републике Србије.
- По питању регионалног представљања, усклађивано је деловање институција Републике Србије око форме присуства представника Приштине на састанцима регионалних иницијатива и међународних организација и предупређено више настојања ПИС у Приштини да остваре чланство у међународним организацијама (*UNESCO, INTERPOL* и друге).
- Очуван је и унапређен кредибилитет српске стране као поузданог партнера који је посвећен нормализацији односа кроз старање о доследном спровођењу обавеза српске стране у задатим роковима.

Канцеларије су по свим темама током извештајног периода израдиле укупно **231** информативно-аналитички материјала за потребе припреме и извештавања председника Републике и председника Владе, као и за потребе Координационог тела за преговоре, а у одређеним приликама и за потребе других институција и званичника Владе Републике Србије.

Канцеларије су наставиле да пружају стручну и техничку помоћ представницима Срба са АП КиМ по свим питањима, која су директно или индиректно повезана са преговарачким процесом.

Канцеларије су у непрекидној комуникацији са ЕУ посредницима настојале да спрече поступке Приштине којима се прејудицира исход питања која још нису отворена у Дијалогу, а за чије је разматрање суштински заинтересован Београд (питања СПЦ, имовине, стварања нових неалбанских општина на КиМ, избора и изборних правила итд.).

За процес припреме и реализације преговора са ПИС у Приштини изузетну важност имају послови координације и техничке организације процеса Дијалога, како у земљи, тако у иностранству. У том смислу, вођена је интензивна писана и усмена комуникација са: представницима институција Републике Србије који непосредно учествују у процесу преговора; техничким и стручним службама Министарства спољних послова и релевантних дипломатско-конзуларних представништава у

иностранству, посебно сталном Мисијом Републике Србије при ЕУ у Бриселу, техничким и стручним службама Министарства унутрашњих послова, као и надлежним службама Владе.

Извршење наведених послова, у техничком смислу, остваривано је кроз непосредну реализацију састанака са представницима институција Републике Србије, ЕУ, УН, УНМИК, заинтересованих држава и међународних организација, представницима Срба са Косова и Метохије и представницима ПИС, како у земљи, тако у иностранству.

У циљу испуњења правно-финансијских захтева реализован је обиман посао израде административних докумената и спроведене бројне прописане процедуре.

Током извештајног периода Канцеларија је обезбедила и превођење 247 докумената (платформе, информације, извештаји, билтени, преписке, итд.), као и усмена три консекутивна превода са / на енглески / српски језик, за потребе одржавања састанака у Београду и Бриселу.

Током извештајног периода, настављено је и темељно вођење јединствене и централизоване архиве свих докумената израђених у току преговарачких активности и имплементације договора.